

**Jens Bruun & Jonas Lieberkind**

**Unges europæiske  
identitet**

*Det europæiske modul ICCS 2022*

**Jens Bruun & Jonas Lieberkind**  
**Unges europæiske identitet**  
*Det europæiske modul ICCS 2022*

Jens Bruun & Jonas Lieberkind

**Unge europæiske identitet**

*Det europæiske modul ICCS 2022*

© 2024 forfatterne

Danmarks institut for Pædagogik og Uddannelse, Aarhus Universitet

1. udgave 22/2-2024 (elektronisk)

## Indholdsfortegnelse

Hovedresultater .....	5
ICCS 2022 – <i>Det europæiske modul</i> .....	6
Baggrund .....	7
Om denne rapport .....	8
Kapitel 1 Unges europæiske identitet .....	10
Europæisk identitet.....	10
Europæisk identitet over tid .....	10
Identitet i forhold til EU.....	13
Om forholdet mellem europæisk identitet og EU-identitet.....	13
Undervisning om Europa og EU .....	15
Undervisning om Europa over tid .....	16
Kapitel 2 Det europæiske fællesskab .....	19
Europæisk samarbejde.....	19
Europæisk samarbejde om miljø og klimaforandringer.....	21
Fordele ved arbejdskraftens fri bevægelighed i Europa.....	23
Fordele ved arbejdskraftens fri bevægelighed over tid .....	23
Regulering af arbejdskraftens bevægelighed.....	26
Positive opfattelser af Europas fremtid.....	28
Negative opfattelser af Europas fremtid .....	30
Kapitel 3 De unge borgere i EU .....	32
Forventet europæisk valgdeltagelse .....	32
Forventet europæisk valgdeltagelse over tid.....	32
Sammenligning med national valgdeltagelse.....	33
Tillid til EU's institutioner .....	35
Fordele ved EU .....	37
Kritiske opfattelser af EU .....	39
Tabelfortegnelse.....	41

## Hovedresultater

### 1) De danske elevers følelse af europæisk identitet bliver større over tid.

I ICCS undersøges elevernes identifikation med en europæisk identitet. Fra ICCS 2009 over ICCS 2016 og til ICCS 2022 er de danske elevers følelse af europæisk identitet steget markant. På trods af denne stigning placerer de danske elever sig kun lige over det europæiske gennemsnit. Den europæiske identitetsfølelse er stærkere i både Norge og Sverige.

### 2) De danske elever oplever, at omfanget af skolens undervisning om Europa er uændret fra 2016 til 2022.

De danske elever opnår et gennemsnitligt resultat, når de vurderer omfanget af undervisning i skolen om emner, der relaterer sig til Europa. I Sverige og Norge oplever eleverne at få mere undervisning i emner om Europa end de danske elever, ligesom de i modsætning til de danske elever vurderer at få mere af undervisningen over tid.

### 3) Den forventede valgdeltagelse til Europa-Parlamentet er faldende blandt de danske elever.

Fra ICCS 2009 til ICCS 2016 var der en stor stigning i elevernes forventede valgdeltagelse til Europa-Parlamentet som voksne. Denne stigende tendens er nu vendt til et fald, som viser, at 8 procentpoint færre elever i 2022 forventer at afgive deres stemme. Det samme mønster genfindes i andre EU-lande, herunder i Sverige. Forventningen om at stemme er dog højere i Danmark end det europæiske gennemsnit.

### 4) I Danmark finder man den absolut mindste tilslutning til at have fælles regler for samarbejde på tværs af Europa.

På spørgsmål, som vedrører fælles europæiske regler for samarbejde om uddannelser, forsvar, terrorisme, ulovlig indvandring, flygtninge, mindskelse af ulighed og bekæmpelse af sygdomme, placerer de danske elever sig meget markant under det europæiske gennemsnit. I forhold til samarbejde om miljø og klimaforandringer er de danske elevers tilslutning også under det europæiske gennemsnit, men i mindre markant grad.

### 5) De danske elever ser i mindre grad end de fleste andre elever fordele ved arbejdskraftens fri bevægelighed inden for Europa.

### 6) De danske elever har nogle af de mest positive forventninger til Europas fremtid.

Både når det gælder positive forventninger (om samarbejde, fred, forurening, demokrati mv.) og fraværet af negative forventninger (om racisme, terrorisme, ulighed, smitsomme sygdomme mv.) viser resultaterne, at de danske elever har store forhåbninger til det fremtidige liv i Europa.

Sammenfattende kan det konkluderes, at de danske elevers holdninger til og forståelse af Europa er meget sammensatte. De kan i høj grad identificere sig med de abstrakte forhold, som knytter sig til Europa. De føler sig i markant stigende grad som europæere, ligesom de har endog meget positive forventninger til Europas fremtid og en udbredt tiltro til, at der i Europa vil blive fundet løsninger på selv ganske vanskelige udfordringer. Omvendt har de vanskeligere ved at identificere sig med det konkrete samarbejde, fælles regler og de fordele ved samarbejdet, som forudsættes for at indløse disse abstrakte oplevelser og forventninger. Også deres faldende forventning om at stemme til Europa-Parlamentsvalg demonstrerer en tilbageholdende attitude i forhold til den konkrete demokratiske deltagelse.

## ICCS 2022 – Det europæiske modul

Denne rapport har til formål at give indsigt i elever på 8. klassetrins holdninger til og forståelse af Europa og EU (den Europæiske Union) samt at skabe international komparativ viden på dette område ved at præsentere hovedresultaterne af den danske deltagelse i *Det europæiske modul* i *International Civic and Citizenship Education Study 2022* (ICCS 2022).

ICCS er en international komparativ undersøgelse, der gennemføres i regi af International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA). ICCS har til formål at undersøge, hvordan unge, der går i skole på 8. klassetrin, forholder sig til deres aktuelle og fremtidige liv som skoleelever og samfundsborgere. ICCS er tidligere blevet gennemført i 2009 og 2016. ICCS 2022 er således den tredje internationale gennemførelse af ICCS.

ICCS-undersøgelserne omfatter mange lande fra forskellige regioner i verden, og på den baggrund er der blevet skabt mulighed for, at grupper af deltagerlande fra samme region kan supplere den internationale hovedundersøgelse med et supplerende modul, som fokuserer på emner, der er særligt relevante inden for deres region. Det europæiske modul i ICCS 2022 består af et kort spørgeskema, som vedrører emner og problemstillinger, der har særlig relevans for unge i Europa. Undersøgelsen omfatter desuden et bredere perspektiv på, hvordan unge ser selv og deres land i en globaliseret kontekst. Spørgeskemaet belyser elevernes oplevelse af:

- Europæisk identitet
- Skolens undervisning om Europa
- Europæisk samarbejde og arbejdskraftens fri bevægelighed
- Klimaforandringer og miljø i lyset af Europa
- Tillid til de politiske europæiske institutioner og valgdeltagelse
- Europas fremtid

På samme måde som hovedundersøgelsen i ICCS 2022 har dette modul til formål at skabe viden om unge på 8. klassetrin, dels som elever i deres skolesammenhæng, dels som unge borgere i en bredere europæisk og international kontekst, hvor blandt andet deres holdninger, værdier og deltagelsesformer uden for skolen har betydning.

De første internationale hovedresultater af ICCS 2022 blev offentliggjort af IEA den 28. november 2023, hvor der også udkom en dansk rapport med titlen *Viden, engagement og demokratisk dannelse i en krisetid – hovedresultater af ICCS 2022* (Bruun og Lieberkind, 2023).

I Danmark varetages gennemførelsen af ICCS ved Danmarks institut for Pædagogik og Uddannelse (DPU), Aarhus Universitet. Danmarks deltagelse i ICCS 2022 er finansieret af Aarhus Universitet og Børne- og Undervisningsministeriet samt indirekte af EU-Kommissionen, der har givet et tilskud (Erasmus+) til IEA for at gennemføre ICCS 2022. De hovedansvarlige institutioner for det internationale forskningssamarbejde i ICCS 2022 er IEA og Australian Council for Educational Research (ACER) samt Università degli Studi Roma Tre og Università LUMSA i Rom, idet sidstnævnte har haft hovedansvaret for arbejdet med at udvikle det europæiske modul. Dertil kommer en række aktiviteter ved IEA's Data Processing Center i Hamborg samt en række koordinerende processer varetaget af IEA's internationale sekretariat i Amsterdam.

## Baggrund

Mange af emnerne i det europæiske modul går tilbage til udviklingen af en forudgående undersøgelse *Civic Education Study (CIVED)*, som blev gennemført i 1999 og 2000. I årene op til CIVED 1999 var den europæiske kontekst i høj grad domineret af de kommunistiske regimers kollaps i Østeuropa og etableringen af nye demokratier, politiske institutioner og skolesystemer som understøttende for den demokratiske udvikling af Europa. CIVED blev senere erstattet af ICCS-undersøgelserne, og i den forbindelse blev det europæiske modul udviklet og anvendt for første gang i ICCS 2009.

Det europæiske modul har med andre ord sit oprindelige udgangspunkt i en situation, hvor der inden for den europæiske region var mange forskellige typer af demokratier, politiske institutioner og skolesystemer samt mange forskellige opfattelser af national identitet og den nye europæiske identitet. På tidspunktet for anvendelsen af det europæiske modul i ICCS 2009 var en række lande fra Baltikum, Østeuropa og Balkan samt Malta og Cypern blevet optaget i EU, ligesom der var påbegyndt optagelsesforhandlinger med flere lande.

Det europæiske modul er løbende blevet udviklet i takt med, at det europæiske samarbejde og fællesskab i stigende grad er formidlet som et unionsborgerskab med fokus på samarbejdet inden for EU. Det har givet anledning til nye forhåbninger om et demokratisk Europa, men også fornyet næring til kritik af europæisk fællesskab, identitet og ikke mindst af EU. Her står Brexit i 2016 og Storbritanniens udtrædelse af EU som et tankevækkende vendepunkt. Den stigende globalisering og det herigennem øgede pres på Europa stiller ligeledes større krav til den demokratiske integration i Europa.

Med denne europæiske kontekst indskriver ICCS-undersøgelserne og det europæiske modul sig således i en kompleks sammenhæng, som også afspejler europæiske og transnationale aktørers betydning for den nationale politik på skoleområdet, hvilket igen kan have betydning for unges demokratiske dannelse og syn på Europa. Skolen kan på mange niveauer betragtes som en demokratisk dannende institution, der befinder sig i og er et resultat af samme kompleksitet.

De unges syn på, holdninger til og forståelse af Europa og EU bliver over årene så meget desto vigtigere, og i takt med udviklingen i Europa fremstår resultaterne fra de europæiske moduler i ICCS 2009 og ICCS 2016 som mere og mere relevante, og ikke mindst i ICCS 2022 også som relativt sammensatte.

En af de kompleksiteter, som også denne rapport afspejler, er, at Europa og EU ikke er det samme. Hertil kommer, at ikke alle europæiske lande er medlem af EU. Derfor er spørgeskemaet i ICCS 2022 tilrettelagt således, at der skelnes mellem spørgsmål om Europa som et afgrænset geografisk område, og spørgsmål om EU som en økonomisk, politisk og værdimæssig sammenslutning. Blandt de deltagende lande i det europæiske modul i ICCS 2022 er det dog kun Norge, som ikke er medlem af EU. Eleverne bliver i spørgeskemaet bedt om at være opmærksomme på, hvornår de konkrete spørgsmål vedrører henholdsvis Europa og EU. Ikke desto mindre er de to niveauer vanskelige for eleverne at adskille i praksis og i forståelsen af henholdsvis Europa og EU. I undersøgelsen spørges der for eksempel til det europæiske samarbejde og arbejdskraftens fri bevægelighed. Det er altså Europa og ikke EU, der spørges til, om end det er områder, som hovedsageligt reguleres af EU.

I rapportens fremstilling er det tilstræbt at opretholde en forskel mellem de to niveauer, idet kapitel 2 har fokus på Europa, mens kapitel 3 vedrører forhold, som relaterer sig til EU. I kapitel 1 beskrives de unges identitet i forhold til Europa og EU samlet.

Som omtalt ovenfor er det europæiske moduls form og indhold løbende blevet ændret for at afstemme i forhold til udviklingen i Europa. Det gælder især fra ICCS 2009 til ICCS 2016, men også fra ICCS 2016 til ICCS 2022 er der lavet så mange ændringer i det anvendte spørgeskema til eleverne, at det ofte er vanskeligt eller umuligt at sammenligne resultater over tid. I rapporten sammenlignes resultater på tværs af de tre europæiske moduler fra ICCS 2009, ICCS 2016 og ICCS 2022 dog altid, hvor det er muligt.

### Om denne rapport

Det europæiske modul omfatter resultater fra populationer af elever på 8. klassesetrin i 19 lande, men da Tyskland deltager med to delstater, vil der i denne rapport blive præsenteret resultater fra 20 stikprøver af elever. De medvirkende lande er Bulgarien, Cypern, Danmark, Estland, Frankrig, Holland, Italien, Kroatien, Letland, Litauen, Malta, Norge, Polen, Rumænien, Slovakiet, Slovenien, Spanien, Sverige og Tyskland i form af Nordrhein-Westfalen og Schleswig-Holstein.

På tværs af Europa har mere end 66.000 elever fra mere end 2800 skoler deltaget i det europæiske modul, heraf godt 4300 danske elever. I alt har 134 danske skoler medvirket i ICCS 2022.

Det europæiske modul behandler en række temaer, der som nævnt undersøger forskellige aspekter af elevernes forhold til Europa og EU. Undersøgelsens resultater fremstilles i skalaer og procenttabeller. Skalaerne er udviklet af IEA i samarbejde med de hovedansvarlige institutioner bag ICCS. I denne rapport er de tilpasset den danske kontekst med særligt henblik på at skabe overblik og klarhed over de danske elevers forståelse af og holdninger til Europa og EU.

Indhentningen af data foregår via et spørgeskema. De spørgsmål, som indgår i det europæiske modul, optræder i et kort særskilt spørgeskema, som eleverne besvarer i forlængelse af deres deltagelse i hovedundersøgelsen i ICCS 2022.

I spørgeskemaet forelægges eleverne en række udsagn eller spørgsmål, som relaterer sig til undersøgelsens forskellige emner og temaer. Eleverne forholder sig til disse udsagn og tilkendegiver deres forståelse og holdninger ud fra fire svarmuligheder, typisk: *meget enig*, *enig*, *uenig* eller *meget uenig* (en såkaldt Likert-skala).

Typisk anvendes 4 til 7 udsagn, hvor det samlede svarmønster præsenteres som skalapoint. Skalapoint beskriver således en latent variabel og inddrager svarene på alle de forskellige udsagn med henblik på at indfange en bredere forståelse end det, som de enkelte udsagn hver især kan sige. Et eksempel på en latent variabel fra denne rapport er elevernes tilslutning til *Europæisk samarbejde om miljø og klimaforandringer*. Her bliver eleverne præsenteret for fem udsagn, som vedrører, hvor enige eller uenige de er i, at man inden for Europa skal 1) have samme regler, 2) have samme love, 3) have bæredygtig økonomisk vækst, 4) være fælles om at fremme vedvarende energi og 5) opfordre lande uden for Europa til at være bæredygtige. Her opnår de danske elever 47,5 skalapoint, mens eleverne Sverige har en væsentlig større tilslutning til europæisk samarbejde om klima og miljøspørgsmål, da deres gennemsnit ligger på 51,3 skalapoint. Skalagennemsnittet udtrykker, i hvilken grad et lands elever er enige eller uenige med de fem udsagn relativt til andre landes elever.

Når en ny skala over en latent variabel konstrueres, bestemmes det europæiske gennemsnit til 50 skalapoint med en standardafvigelse på 10 skalapoint. Standardafvigelsen refererer til, at størstedelen af eleverne (cirka 68 procent) vil placere sig inden for  $\pm 10$  skalapoint fra gennemsnittet på 50. Når skalaerne benyttes over tid, vil det europæiske gennemsnit kunne ændre sig fra de 50 point. Denne metode indebærer, at værdien 50 kan dække over meget forskellige underliggende svarmønstre. Med andre ord repræsenterer værdien 50 på den ene skala et andet underliggende



svarmønster end værdien 50 på de andre skalaer. Man kan derfor ikke sammenligne skalapoint direkte på tværs af skalaerne.

Rapporten er som udgangspunkt udarbejdet med det hovedformål at skabe komparativ viden om unges forhold til Europa og EU. Formålet med skalaerne er at skabe et grundlag for at sammenligne lande inden for de forskellige emner og temaer. Skalaerne beskriver derfor de relative resultater, det vil sige, hvordan gennemsnittet af eleverne fra de forskellige lande placerer sig i forhold til hinanden. Et antal skalapoint fortæller omvendt intet om elevernes svarfordelinger på de forskellige udsagn.

I rapporten vil der fra tid til anden blive henvist til elevernes svarfordelinger i procent i forbindelse med skalaerne, hvis det skønnes at være afgørende for forståelsen af resultaterne. Der vil også indgå resultater, som ikke har været mulige at præsentere som skalaer. Disse resultater vil i enkelte tilfælde fremgå af tabeller med procentfordelinger.

I rapportens tabeller sorteres resultaterne som hovedregel ud fra landenes faldende gennemsnit af skalapoint. Det er med henblik på at formidle resultaterne på en enkel og overskuelig måde og for skabe et komparativt overblik. I den forbindelse bruges også en farvekode, der viser landenes relative placeringer via farvens intensitet. Lande med gennemsnit, der er  $< \pm 1$  skalapoint fra det europæiske gennemsnit, markeres med lys grøn, mens forskelle på  $\pm >1$  og  $< 3$  skalapoint markeres med mellemgrøn. Lande, der er  $\geq 3$  skalapoint fra gennemsnittet, markeres med en mørkere grøn.

En forskel på  $\geq 1$  skalapoint fra det europæiske gennemsnit vil som hovedregel være statistisk signifikant på skalaerne. Signifikans er et statistisk udtryk for, at resultatet ikke skyldes tilfældigheder eller fejl ved stikprøven. En forskel på 1 skalapoint fra gennemsnittet er dog ikke altid afgørende for, om en forskel er vigtig eller har en praktisk betydning.

En forskel på 3 skalapoint eller mere beskrives i rapporten som en markant forskel. I modsætning til signifikans er denne forskel ikke en betegnelse for resultatets statistiske status, men en analytisk beskrivelse, der udtrykker, at en forskel er vigtig eller har praktisk betydning for eleverne, skolerne og det emne, som måles. Denne analytiske distinktion er fagligt begrundet ud fra et kendskab til forskningsområdet og den viden, som de gentagne ICCS-undersøgelser har etableret. En forskel på 3 skalapoint fra gennemsnittet indikerer, at elever fra forskellige lande har markant varierende holdninger til og forståelser af emner og temaer, som man inden for skolen, det politiske system og ungdomsorganisationer bør være særligt opmærksomme på. Både i den internationale og danske sammenhæng er der faglig konsensus om, at forskelle på 3 point eller mere bør fremhæves i rapporter. Forskellen på 3 skalapoint benyttes også af IEA og andre deltagerlande.

ICCS 2022 og herunder det europæiske modul blev gennemført i foråret 2022. Det var i umiddelbar forlængelse af to år med covid-19-pandemien, som fortsat havde store konsekvenser for skolerne og eleverne i de medvirkende lande. De danske skoler tog godt imod ICCS, men deres mulighed for at deltage var i denne periode meget begrænset. Konsekvensen blev, at den danske deltagelsesprocent ikke kan matche de høje internationale mål. I rapportens tabeller er der derfor en fodnote om, at den danske undersøgelse ikke lever op til IEA's tekniske standard for deltagelsesprocent, mens andre lande har fodnoter om andre problemer. På den baggrund er der blevet gennemført en omfattende analyse af både den opnåede stikprøve og frafaldet. Den viser, at den danske stikprøve er af meget høj kvalitet og på overbevisende måde lever op til almindelige kriterier for repræsentativitet. Det gælder for eksempel i forhold til fordelinger efter elevernes køn, skolernes geografiske spredning, skolernes størrelse, skoletyper, skolekvalitet, forældrenes socioøkonomi og andelen af elever af anden etnisk herkomst end dansk (se eventuelt Bruun og Lieberkind, 2023, *Viden, engagement og demokratisk dannelse i en krisetid – hovedresultater af ICCS 2022*).

## Kapitel 1 Unges europæiske identitet

Dette kapitel handler om, hvordan eleverne identificerer sig med Europa, og i hvilken grad de oplever at have en europæisk identitet. Dette tema relaterer sig til deres oplevelser af tilhørsforhold og identitet, dels i forhold til Europa som et afgrænset geografisk område, dels i forhold til EU. Kapitlet handler også om, hvordan eleverne oplever omfanget af skolens undervisning om en række emner om Europa og EU som en politisk og økonomisk sammenslutning.

### Europæisk identitet

Elevernes holdninger til og opfattelser af europæisk identitet undersøges med fire udsagn, hvor eleverne bliver bedt om at tilkendegive graden af enighed (*meget enig, enig, uenig, meget uenig*):

- Jeg ser mig selv som europæer
- Jeg er stolt af at bo i Europa
- Jeg føler mig som en del af Europa
- Jeg ser først mig selv som borger i Europa og dernæst som borger i verden

Generelt er der en stor tilslutning til disse spørgsmål blandt eleverne på tværs af lande. Der er samtidig en stor spredning mellem landene, en spredning som altså dækker over en høj gennemsnitlig identifikation med europæisk identitet.

Resultaterne viser (tabel 1.1), at de danske elever sammenlignet med gennemsnittet af eleverne fra de deltagende lande i lidt højere grad tilkendegiver, at de ser og føler sig selv som europæere. Forskellen mellem det danske og det europæiske gennemsnit er på 1,3 skalapoint.

Det danske gennemsnit trækkes op af drengene. De danske drenge opnår et gennemsnit på 56,2, mens pigernes ligger på 54,6 skalapoint. Der er således en forskel på 1,6 skalapoint mellem kønnene. Det er på disse spørgsmål, at den største forskel mellem kønnene findes i det europæiske modul. Generelt er det dog sådan, at forskellene mellem kønnene er små med hensyn til deres forståelser af og holdninger til Europa og EU.

Både de norske og svenske elever kan i højere grad end de danske identificere sig med en europæisk identitet. De højeste gennemsnit findes i Kroatien og Spanien, mens de laveste findes i Polen og Cypern. Det kan bemærkes, at der ikke er en entydig geografisk opdeling af lande i forhold til oplevelsen af europæisk identitet.

### Europæisk identitet over tid

Udviklingen i danske elevers oplevelse af europæisk identitet over tid (se tabel 1.2) har siden 2009 over 2016 til 2022 været støt stigende. Således har der i denne periode været en stigning på 6,6 skalapoint, hvilket er et ganske markant resultat. Blandt de svenske elever er resultatet tilsvarende.

Også på tværs af de deltagende lande finder man et stigende gennemsnit fra 2009 til 2022. Dette gennemsnit dækker over, at eleverne i langt de fleste lande øger deres identifikation med europæisk identitet i perioden. Det kan således konkluderes, at de unge mennesker i de deltagende lande generelt bliver mere europæiske. I Sverige og Danmark finder man nogle af de mest markante stigninger.

Tabel 1.1  
Skala for europæisk identitet

	Resultat	Over/under gennemsnit
Kroatien <sup>2</sup>	57,8	3,7
Spanien	57,5	3,5
Norge <sup>2,4</sup>	57,0	3,0
Estland	56,6	2,6
Sverige <sup>2</sup>	56,5	2,5
Frankrig	56,3	2,3
Slovenien	55,7	1,7
<b>Danmark<sup>1</sup></b>	55,3	1,3
Italien	54,3	0,3
Malta	54,2	0,1
Litauen	54,1	0,1
Rumænien	53,8	-0,2
Slovakiet	52,4	-1,6
Holland <sup>3</sup>	52,4	-1,6
Schleswig-Holstein <sup>1,5</sup>	52,0	-2,0
Bulgarien	51,5	-2,5
Nordrhein-Westfalen <sup>5</sup>	51,3	-2,7
Letland <sup>2</sup>	51,1	-2,9
Polen	51,0	-3,0
Cypern	49,7	-4,4
<b>Gennemsnit</b>	<b>54,0</b>	

Tabellen er sorteret efter faldende resultat

1 Lever ikke op til IEA's krav om deltagelsesprocent efter brug af reserveskoler

2 Deltager med en dækningsgrad på 90-95 % af populationen






3 Lever næsten op til IEA's deltagelseskrav efter brug af reserveskoler

4 Deltager med 9. klasse, der aldersmæssigt svarer til 8. klasse i Danmark

5 Tysk delstat, der her er medregnet som selvstændig deltager

Norges forskel til det europæiske gennemsnit er rundet op til 3

De europæiske lande er farvekodet efter deres forskel til det europæiske gennemsnit

	Mere end 3 point over europæisk gennemsnit
	1 til 2,9 point over europæisk gennemsnit
	Mindre end 1 points afvigelse fra europæisk gennemsnit
	1 til 2,9 point under europæisk gennemsnit
	Mere end 3 point under europæisk gennemsnit

Tabel 1.2

## Skala for europæisk identitet i ICCS 2022, ICCS 2016 og ICCS 2009

	Resultater			Forskelle		
	2022	2016	2009	2022-2016	2016-2009	2022-2009
Sverige <sup>2</sup>	56,5	53,5	49,5	3,0	4,0	7,0
<b>Danmark<sup>1</sup></b>	55,3	52,8	48,7	2,6	4,1	6,6
Estland	56,6	53,2	50,1	3,4	3,1	6,5
Malta	54,2	54,0	48,2	0,2	5,8	6,0
Letland <sup>2</sup>	51,1	48,3	45,2	2,8	3,1	5,9
Litauen	54,1	53,5	49,1	0,6	4,4	5,0
Slovenien	55,7	54,8	53,5	0,9	1,3	2,3
Bulgarien	51,5	52,0	49,8	-0,4	2,1	1,7
Italien	54,3	54,1	53,8	0,2	0,3	0,5
Gennemsnit	54,4	52,9	49,8	1,5	3,1	4,6
2022 og 2016						
Kroatien <sup>2</sup>	57,8	55,5	-	2,3	-	-
Nordrhein-Westfalen <sup>5</sup>	51,3	50,6	-	2,3	-	-
Norge <sup>2,4</sup>	57,0	55,1	-	1,9	-	-
Holland <sup>3</sup>	52,4	52,0	-	0,5	-	-
2022 og 2009						
Spanien	57,5	-	52,5	-	-	5,0
Polen	51,0	-	48,6	-	-	2,4
Cypern	49,7	-	48,7	-	-	1,0
Slovakiet	52,4	-	52,5	-	-	0,0
2022						
Frankrig	56,3	-	-	-	-	-
Rumænien	53,8	-	-	-	-	-
Schleswig-Holstein <sup>1,5</sup>	52,0	-	-	-	-	-

Øverste del af tabellen er sorteret faldende efter forskellen på 2022 og 2009

De to midterste dele af tabellen er sorteret faldende efter hver periodes forskel over tid

Nederste del af tabellen er sorteret faldende efter ICCS 2022-resultatet

1 Lever ikke op til IEA's krav om deltagelsesprocent efter brug af reserveskoler

2 Deltager med en dækningsgrad på 90-95 % af populationen

3 Lever næsten op til IEA's deltagelseskrav efter brug af reserveskoler

4 Deltager med 9. klasse, der aldersmæssigt svarer til 8. klasse i Danmark

5 Tysk delstat, der her er medregnet som selvstændig deltager

## Identitet i forhold til EU

I ICCS 2022-undersøgelsen indgår også to spørgsmål, som bruges til at undersøge, i hvilken grad eleverne oplever et tilhørsforhold og føler identitet i forhold til EU. Også her skal eleverne tilkendegive deres grad af enighed i forhold til svarmulighederne *meget enig*, *enig*, *uenig*, *meget uenig*:

- Jeg føler mig som en del af Den Europæiske Union (EU)
- Jeg er stolt af, at mit land er medlem af Den Europæiske Union (EU)

Resultaterne opgives alene i procentandele (se tabel 1.3). Henholdsvis 87 procent og 93 procent af de danske elever er *meget enig* eller *enig* i de to udsagn. Disse andele er blandt de største (de største, begge i Spanien, er henholdsvis 90 procent og 95 procent). De svenske elever ligger meget tæt på de danske med henholdsvis 83 procent og 93 procent. Det europæiske gennemsnit er lidt lavere, nemlig 81 procent og 91 procent.

I lighed med elevernes oplevelse af europæisk identitet viser disse resultater, at eleverne på tværs af lande i høj grad føler, at de har en identitet, som knytter sig til EU. Det er stort set kun Holland, der skiller sig ud, idet de hollandske elever i mindre grad oplever at have et tilhørsforhold til EU (63 procent).

I denne sammenhæng skal man være opmærksom på, at Norge ikke er medlem af EU, og derfor har de norske elever ikke besvaret de spørgsmål, som vedrører EU.

## Om forholdet mellem europæisk identitet og EU-identitet

I disse temaer, som vedrører elevernes tilhørsforhold og identitet i relation til henholdsvis Europa og EU, indgår to parallelle spørgsmål. Sammenlignes svarene på de to spørgsmål, kan det give lidt flere nuancer til forståelsen af, hvordan eleverne forstår sig selv som borgere i Europa og herunder, hvordan (og om) de skelner mellem Europa, som et afgrænset geografisk og kulturelt område og som en økonomisk og politisk sammenslutning (tabel 1.3).

De to spørgsmål belyser, i hvilken grad eleverne 1) føler sig som og 2) er stolte over at være en del af henholdsvis Europa og EU (jævnfør spørgsmålene ovenfor) (se også tabel 1.3).

Sammenlignes procentandelene af elever, som er enten *meget enig* eller *enig* i de to udsagn, er konklusionen, som vi også så ovenfor, at de danske elever placerer sig blandt de lande, hvor eleverne i højest grad identificerer sig med de to former for tilhørsforhold og identitet. Tabel 1.3 viser desuden, at de danske elever er blandt dem, som skelner relativt lidt mellem de to niveauer. I Danmark er der 5 procentpoint færre elever, som oplever et tilhørsforhold til EU end til Europa, hvilket er nøjagtig den samme forskel, man finder i Sverige. Denne forskel svarer til det europæiske gennemsnit for forskellen. For langt de fleste deltagende lande gælder det således, at forskellene mellem europæisk identitet og identitet i forhold til EU er små. Identifikationen med EU er dog generelt en anelse lavere ligesom i Danmark. I tretten lande er forskellen på 5 procentpoint eller mindre. Det peger på, at de fleste elever ikke skelner klart mellem de to former for identitet. I Bulgarien og Holland finder man de største forskelle på lidt over 10 procentpoint, hvilket indikerer, at eleverne i nogen grad skelner mellem EU og Europa, da der således er en lidt større gruppe af elever, som har vanskeligere ved at identificere sig med EU.

Tabel 1.3

## Procenttabel for sammenligning af EU-identitet og europæisk identitet

	EU-identitet			Europæisk identitet			Forskel
	Jeg føler mig som en del af Den Europæiske Union (EU)	Jeg er stolt af, at mit land er medlem af Den Europæiske Union (EU)	Gennemsnit	Jeg er stolt af at bo i Europa	Jeg føler mig som en del af Europa	Gennemsnit	Forskel på gennemsnit
Rumænien	89	94	91	95	91	93	-2
Slovenien	87	93	90	95	90	93	-3
Spanien	90	95	92	97	94	95	-3
Litauen	83	95	89	95	90	92	-3
Estland	88	93	90	95	92	94	-3
Polen	78	93	85	93	85	89	-4
Letland <sup>2</sup>	76	88	82	90	81	85	-4
Italien	88	92	90	94	94	94	-4
Kroatien <sup>2</sup>	89	95	92	96	95	96	-4
Slovakiet	84	90	87	92	91	92	-4
Frankrig	83	91	87	94	90	92	-5
Sverige <sup>2</sup>	83	93	88	96	91	93	-5
Danmark <sup>1</sup>	87	93	90	96	95	95	-5
Schleswig-Holstein <sup>1,5</sup>	77	88	82	93	85	89	-6
Nordrhein-Westfalen <sup>5</sup>	77	87	82	92	85	89	-7
Malta	80	91	85	94	90	92	-7
Cypern	74	85	80	90	83	87	-7
Bulgarien	69	83	76	90	85	87	-11
Holland <sup>3</sup>	63	86	75	94	81	87	-13
Gennemsnit	81	91	86	94	89	91	-5

Tabellen er sorteret fra mindste til største forskel på gennemsnittene for henholdsvis EU-identitet og europæisk identitet

Procentandelene er for de elever, der enten har svaret *meget enig* eller *enig* på de anførte udsagn

1 Lever ikke op til IEA's krav om deltagelsesprocent efter brug af reserveskoler

2 Deltager med en dækningsgrad på 90-95 % af populationen

3 Lever næsten op til IEA's deltagelseskrav efter brug af reserveskoler

4 Deltager med 9. klasse, der aldersmæssigt svarer til 8. klasse i Danmark

5 Tysk delstat, der her er medregnet som selvstændig deltager

## Undervisning om Europa og EU

I det europæiske modul undersøges elevernes oplevelse af den undervisning i skolen, der relaterer sig til forståelsen af og viden om Europa og EU. Formålet er her at identificere elevernes oplevelse af *omfanget* af undervisningen. I det europæiske modul defineres denne undervisning ud fra emner om politik, økonomi, historie, sociale forhold samt EU og EU's politiske institutioner. Dette tema kan blandt andet ses i forhold til, at der i EU-regi er en erklæret intention om at fremme fælles europæiske værdier, øge kendskabet til Europa og EU samt at styrke følelsen af et positivt europæisk tilhørsforhold via skolens undervisning (se for eksempel Rådet for Den Europæiske Unions *Henstilling af 22. maj 2018*).<sup>1</sup>

Eleverne præsenteres for seks udsagn, hvor de skal svare på, i hvilket omfang de har modtaget undervisning inden for følgende emner (*stort, mellem, lille, slet ikke*):

- Politik og økonomi i andre europæiske lande
- Europas historie
- Politiske og sociale forhold i andre europæiske lande
- Politisk og økonomisk samarbejde mellem europæiske lande
- Den Europæiske Union (EU)
- Den Europæiske Unions institutioner og deres roller og funktioner (for eksempel Europa-Parlamentet, Europa-Kommissionen, Ministerrådet)

På skalaen for undervisning om Europa og EU, der beregnes på grundlag af de fem første spørgsmål ovenfor, placerer de danske elever sig med et resultat på 49,0 skalapoint relativt tæt på det europæiske gennemsnit på 49,7 skalapoint (se tabel 1.4). Elevernes vurdering svarer således kort sagt til, at de hverken har modtaget mere eller mindre undervisning end gennemsnittet af andre elever i undersøgelsen. Danske piger er lidt mindre tilbøjelige end drenge til at bekræfte, at de har modtaget undervisning om de anførte europæiske emneområder.

Både i Sverige og særligt i Norge oplever eleverne, at de er blevet undervist mere i europæiske forhold end de danske elever. Hvis man alene ser på den skandinaviske skolekontekst, peger resultaterne altså omvendt på, at de danske elever i mindst grad oplever at lære om Europa. De skandinaviske landes indbyrdes placeringer er parallelle med de skandinaviske elevers oplevelse af at have et tilhørsforhold til Europa (tabel 1.1).

Det er i Litauen, Italien og Norge, at eleverne oplever at modtage mest undervisning, som relaterer sig til Europa og EU, mens det er i Spanien og Cypern, at omfanget opleves mindst. I et bredere europæisk perspektiv kan der ikke identificeres en sammenhæng mellem undervisningens omfang og elevernes identitet og tilhørsforhold.

I forhold til det sjette og sidste spørgsmål ovenfor, der vedrører undervisning i EU's institutioner og deres roller og funktioner, kan det tilføjes, at 43 procent af de danske elever tilkendegiver, at dette område indgår i undervisningen i stort eller mellemstort omfang. Den andel er betydeligt under det europæiske gennemsnit på 55 procent (Norge 56 procent, Sverige 59 procent). Præcis den samme størrelse forskel finder man på spørgsmålet om undervisning i EU generelt. Her bekræfter 60 procent af de danske elever, at det indgår i stort eller mellemstort omfang, mens det europæiske gennemsnit er 72 procent (Norge 72 procent, Sverige 78 procent). På spørgsmålene om politik, økonomi og

---

<sup>1</sup> RÅDETS HENSTILLING af 22. maj 2018 om nøglekompetencer for livslang læring. Den Europæiske Unions Tidende. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01))

sociale forhold i Europa (se ovenfor) ligger de danske elever 3-4 procentpoint over de tilsvarende europæiske gennemsnit.

#### Undervisning om Europa over tid

Temaet om det oplevede omfang af undervisning var også en del af ICCS 2016. Det er dog ikke muligt at sammenligne på skalaniveau, da temaet blev justeret i ICCS 2022 og nu indeholder lidt andre spørgsmål. Der er dog fire spørgsmål, som er identiske, hvilket her fremstilles på procentniveau i tabel 1.4. Det drejer sig om de spørgsmål, der vedrører andre europæiske lande og har fokus på henholdsvis politik og økonomi, Europas historie, politiske og sociale forhold samt politisk og økonomisk samarbejde.

Altovervejende er der meget lidt udvikling fra 2016 til 2022 på tværs af landene. På samme måde oplever de danske elever heller ikke, at undervisningens omfang i forhold til disse emner har forandret sig over tid. Kun Kroatien skiller sig ud med et relativt stort fald i omfang.

I Sverige og Norge ser det anderledes ud. Resultaterne peger her på, at eleverne over tid får gradvist mere undervisning om Europa. I den skandinaviske sammenligning er der således forskel på, hvordan skolerne og lærerne håndterer emner, som relaterer sig til Europa. Den skandinaviske sammenhæng kendetegnes dels ved, at de danske elever i mindst grad oplever at få undervisning om disse emner, dels ved, at de svenske og norske elever i modsætning til de danske vurderer at få mere undervisning om disse emner over tid.



Tabel 1.4  
Skala for elevernes opfattelse af omfanget af  
undervisning om Europa og EU

	Resultat	Over/under gennemsnit
Litauen	55,2	5,5
Italien	54,1	4,4
Norge <sup>2,4</sup>	53,0	3,3
Slovenien	51,7	1,9
Sverige <sup>2</sup>	51,6	1,9
Polen	51,0	1,3
Kroatien <sup>2</sup>	51,0	1,3
Rumænien	50,0	0,3
Slovakiet	49,2	-0,6
<b>Danmark<sup>1</sup></b>	49,0	-0,7
Frankrig	49,0	-0,7
Estland	48,7	-1,0
Bulgarien	48,6	-1,1
Nordrhein-Westfalen <sup>5</sup>	48,3	-1,4
Holland <sup>3</sup>	48,3	-1,5
Letland <sup>2</sup>	48,2	-1,5
Schleswig-Holstein <sup>1,5</sup>	47,2	-2,5
Malta	47,2	-2,5
Spanien	46,7	-3,0
Cypern	46,3	-3,4
<b>Gennemsnit</b>	<b>49,7</b>	

Tabellen er sorteret efter faldende resultat

1 Lever ikke op til IEA's krav om deltagelsesprocent efter brug af reserveskoler






2 Deltager med en dækningsgrad på 90-95 % af populationen

3 Lever næsten op til IEA's deltagelseskrav efter brug af reserveskoler

4 Deltager med 9. klasse, der aldersmæssigt svarer til 8. klasse i Danmark

5 Tysk delstat, der her er medregnet som selvstændig deltager

De europæiske lande er farvekodet efter deres forskel til det europæiske gennemsnit

	Mere end 3 point over europæisk gennemsnit
	1 til 2,9 point over europæisk gennemsnit
	Mindre end 1 points afvigelse fra europæisk gennemsnit
	1 til 2,9 point under europæisk gennemsnit
	Mere end 3 point under europæisk gennemsnit

Tabel 1.5

Procenttabel for elevernes opfattelse af omfanget af undervisning om Europa i ICCS 2022 og ICCS 2016

	Politik og økonomi i andre europæiske lande		Europas historie		Politiske og sociale forhold i andre europæiske lande		Politisk og økonomisk samarbejde mellem europæiske lande		Gennemsnit		Forskel
	2022	2016	2022	2016	2022	2016	2022	2016	2022	2016	
Sverige <sup>2</sup>	70	63	88	80	66	62	71	63	74	67	7
Norge <sup>2,4</sup>	77	71	93	91	77	69	76	66	81	74	6
Holland <sup>3</sup>	53	53	84	83	57	52	58	53	63	60	3
Estland	55	52	90	89	54	51	52	50	63	60	2
Slovenien	73	74	83	78	66	65	73	71	74	72	1
Letland <sup>2</sup>	56	59	81	82	53	54	55	50	61	61	0
Litauen	80	78	94	93	76	76	77	83	82	83	-1
Bulgarien	57	58	78	77	55	58	55	60	61	63	-2
Danmark <sup>1</sup>	67	70	79	77	64	65	64	68	68	70	-2
Malta	56	59	71	66	51	52	50	58	57	59	-2
Nordrhein-Westfalen <sup>5</sup>	67	66	65	72	67	73	66	64	66	69	-2
Italien	79	81	88	89	78	80	71	81	79	83	-4
Kroatien <sup>2</sup>	56	71	93	92	61	73	58	74	67	77	-10
Gennemsnit	65	66	84	82	63	64	64	65	69	69	0
2022											
Polen	67	-	87	-	64	-	66	-	71	-	-
Frankrig	65	-	78	-	58	-	58	-	65	-	-
Slovakiet	60	-	85	-	56	-	56	-	65	-	-
Rumænien	63	-	88	-	51	-	56	-	64	-	-
Schleswig-Holstein <sup>1,5</sup>	59	-	70	-	60	-	60	-	62	-	-
Cypern	52	-	68	-	50	-	49	-	55	-	-
Spanien	46	-	79	-	45	-	45	-	54	-	-

Øverste del af tabellen er sorteret faldende efter forskel i gennemsnitligt omfang af undervisning (fra positiv til negativ forskel)  
Nederste del af tabellen er sorteret efter faldende gennemsnit af procentandele for 2022

Procentandelene er for de elever, der enten angiver, at undervisningen har et stort omfang, eller at den har et mellem omfang

1 Lever ikke op til IEA's krav om deltagelsesprocent efter brug af reserveskoler

2 Deltager med en dækningsgrad på 90-95 % af populationen

3 Lever næsten op til IEA's deltagelseskrav efter brug af reserveskoler

4 Deltager med 9. klasse, der aldersmæssigt svarer til 8. klasse i Danmark

5 Tysk delstat, der her er medregnet som selvstændig deltager

## Kapitel 2 Det europæiske fællesskab

Dette kapitel fokuserer på de unges forståelse af og holdninger til Europa som et geografisk afgrænset område. Første tema i dette kapitel undersøger elevernes opfattelse af samarbejde inden for Europas grænser. De efterfølgende temaer vedrører først elevernes syn på arbejdskraftens mere eller mindre fri bevægelighed og derefter elevernes positive og negative opfattelser af Europas fremtid.

### Europæisk samarbejde

En af de grundlæggende diskussioner om det europæiske samarbejde handler om, hvilke politiske, sociale, økonomiske, immigrations-, sundheds- og sikkerhedsmæssige områder, der kan og skal samarbejdes om. En stor udfordring er, at der på tværs af landene i Europa er mange forskellige politiske, sociale og kulturelle forståelser af disse områder, ligesom der er mange divergerende interesser på spil. Europa udgør på mange niveauer et komplekst mønster af forståelse og holdninger. Her vil forholdet mellem Europa som et geografisk område og en politisk sammenslutning også spille ind. Derfor er det interessant at undersøge, hvordan de unge borgere i Europa ser på mulighederne for forskellige typer af samarbejde, da deres opfattelser og holdninger også peger frem mod det europæiske samarbejdes fremtid.

Det europæiske modul undersøger i denne forbindelse, i hvilken grad eleverne mener, at europæiske lande bør have de samme regler i forhold til følgende (*meget enig, enig, uenig, meget uenig*):

- at anerkende uddannelser, der er gennemført i Europa
- at have en Europa-hær til internationale missioner
- at undgå og bekæmpe terrorisme
- at bekæmpe ulovlig indvandring fra lande uden for Europa
- at modtage flygtninge, der er på flugt af nationale, etniske, religiøse eller politiske grunde
- at mindske social og økonomisk ulighed
- at bekæmpe smitsomme sygdomme

Sammenlignet med alle andre deltagende lande, er det de danske elever, der i gennemsnit mindst tilslutter sig ambitionen om at have fælles regler for samarbejde på tværs af Europa. Som det fremgår af tabel 2.1, er de danske elevers resultat det absolut laveste.

I Sverige og Norge placerer eleverne sig på det europæiske gennemsnit, hvilket altså er markant højere end det danske resultat. Med få undtagelser er det de sydeuropæiske lande som i højest grad tilslutter sig samarbejde via fælles europæiske regler. Her skal de store og for Europa meget betydningsfulde lande som Frankrig, Spanien og Italien fremhæves. Til sammenligning placerer Holland og Danmark sig lavest.

Kigger man nærmere på de procentvise andele af tilkendegivelser på de forskellige udsagn, dækker det lave danske gennemsnit dog over en grundlæggende positiv indstilling til fælles regler. Mellem 90 procent og 65 procent af eleverne benytter svarkategorierne *meget enig* eller *enig*. I andre lande er gennemsnittet af disse fordelinger dog endnu højere. I Danmark prioriterer eleverne først og fremmest regler for samarbejde om uddannelse (90 procent), dernæst terrorbekæmpelse (81 procent), modtagelse af flygtninge på flugt (78 procent), ulighed (75 procent), ulovlig indvandring (74 procent), militær (72 procent) og til sidst smitsomme sygdomme (65 procent). Disse procentfordelinger afspejler således også, hvordan de danske elever prioriterer i forhold til de forskellige opgaver. I ICCS 2016 blev dette tema undersøgt på en anden måde, og derfor kan resultaterne ikke sammenlignes med ICCS 2022.

Tabel 2.1  
Skala for europæisk samarbejde

	Resultat	Over/under gennemsnit
Frankrig	52,9	3,3
Kroatien <sup>2</sup>	52,4	2,7
Spanien	52,1	2,4
Litauen	51,9	2,2
Italien	51,4	1,7
Malta	51,2	1,5
Rumænien	51,0	1,4
Slovenien	49,9	0,2
Estland	49,8	0,1
Norge <sup>2,4</sup>	49,7	0,0
Sverige <sup>2</sup>	49,7	0,0
Schleswig-Holstein <sup>1,5</sup>	49,3	-0,3
Nordrhein-Westfalen <sup>5</sup>	49,1	-0,6
Slovakiet	48,9	-0,8
Bulgarien	48,3	-1,4
Letland <sup>2</sup>	48,2	-1,5
Polen	47,9	-1,8
Cypern	47,7	-1,9
Holland <sup>3</sup>	46,8	-2,9
<b>Danmark<sup>1</sup></b>	<b>45,4</b>	<b>-4,3</b>
<b>Gennemsnit</b>	<b>49,7</b>	

Tabellen er sorteret efter faldende resultat

1 Lever ikke op til IEA's krav om deltagelsesprocent efter brug af reserveskoler






2 Deltager med en dækningsgrad på 90-95 % af populationen

3 Lever næsten op til IEA's deltagelseskrav efter brug af reserveskoler

4 Deltager med 9. klasse, der aldersmæssigt svarer til 8. klasse i Danmark

5 Tysk delstat, der her er medregnet som selvstændig deltager

De europæiske lande er farvekodet efter deres forskel til det europæiske gennemsnit

	Mere end 3 point over europæisk gennemsnit
	1 til 2,9 point over europæisk gennemsnit
	Mindre end 1 points afvigelse fra europæisk gennemsnit
	1 til 2,9 point under europæisk gennemsnit
	Mere end 3 point under europæisk gennemsnit

## Europæisk samarbejde om miljø og klimaforandringer

Et par af de konkrete samarbejdsområder, som med tiden har fået større opmærksomhed i Europa og særligt blandt unge i Europa (Bruun og Lieberkind, 2023), vedrører miljø og klimaforandringer. Miljø og klimaforandringer er således et tværgående tema i ICCS 2022. Hovedundersøgelsen drager den tankevækkende konklusion, at de danske elever i mindre grad end elever fra de fleste andre europæiske lande ser miljøproblemer og klimaforandringer som en trussel mod fremtiden, og ligeledes i mindre grad forventer at deltage i aktiviteter, som begrænser udfordringerne i forhold til miljø og klimaforandringer (Bruun og Lieberkind 2023).

I det europæiske modul følges der op på dette tværgående tema ved at spørge til elevernes forståelse af og holdninger til samarbejde om fælles regler inden for miljø- og klimaområdet. Som i det foregående tema er fokus rettet mod Europa som et geografisk område.

Det europæiske modul belyser her, i hvilken grad eleverne mener, at europæiske lande bør samarbejde om miljø- og klimaspørgsmål på en række forskellige måder og områder. Eleverne bliver bedt om at tilkendegive deres grad af enighed som enten *meget enig*, *enig*, *uenig* eller *meget uenig*. Udsagnene handler om, hvorvidt de europæiske lande bør:

- have de samme regler til at beskytte miljøet
- vedtage fælles love og regler for at begrænse klimaforandringer
- fremme økonomisk vækst, der er bæredygtig for miljøet
- fremme brugen af vedvarende energi
- opfordre lande uden for Europa til at bruge mere bæredygtige teknologier

Også i det europæiske modul er de danske resultater tankevækkende. Som det fremgår af tabel 2.2, placerer de danske elever sig relativt lavt sammenlignet med eleverne fra de fleste andre lande, herunder Norge og særligt Sverige. De danske elevers gennemsnitsresultat er således 2,3 skalapoint under det europæiske gennemsnit og er også markant det laveste i Skandinavien, idet det ligger henholdsvis 3 skalapoint under det norske gennemsnit og 3,8 skalapoint under det svenske.

Det skal dog tilføjes, at de danske elever i den europæiske sammenligning er mere tilbøjelige til at gå ind for samarbejde om miljø og klima, end de er tilbøjelige til at gå ind for flere af de andre samarbejdsområder, som temaet i det foregående afsnit viste. Andelen af elever, der svarede *meget enig* eller *enig*, ligger på disse udsagn om miljø og klima mellem 85 procent og 90 procent i Danmark, men for fire af de fem udsagn er det europæiske gennemsnit endnu højere.

Igen er det de store europæiske lande som Spanien, Frankrig og Italien, som placerer sig højest, mens man finder de mest forbeholdne elever i Danmark, Holland og Letland.

Tabel 2.2  
Skala for europæisk samarbejde om miljø og  
klimaforandringer

	Resultat	Over/under gennemsnit
Spanien	52,7	2,9
Frankrig	52,7	2,8
Italien	52,6	2,7
Malta	51,6	1,8
Kroatien <sup>2</sup>	51,5	1,7
Sverige <sup>2</sup>	51,3	1,5
Rumænien	51,1	1,3
Norge <sup>2,4</sup>	50,5	0,7
Litauen	50,1	0,3
Schleswig-Holstein <sup>1,5</sup>	50,1	0,2
Slovenien	49,6	-0,2
Slovakiet	49,4	-0,5
Nordrhein-Westfalen <sup>5</sup>	49,3	-0,6
Cypern	49,2	-0,6
Estland	48,2	-1,7
Polen	48,2	-1,7
Bulgarien	47,6	-2,3
<b>Danmark<sup>1</sup></b>	47,5	-2,3
Letland <sup>2</sup>	47,0	-2,8
Holland <sup>3</sup>	46,6	-3,2
<b>Gennemsnit</b>	<b>49,8</b>	

Tabellen er sorteret efter faldende resultat

1 Lever ikke op til IEA's krav om deltagelsesprocent efter brug af reserveskoler






2 Deltager med en dækningsgrad på 90-95 % af populationen

3 Lever næsten op til IEA's deltagelseskrav efter brug af reserveskoler

4 Deltager med 9. klasse, der aldersmæssigt svarer til 8. klasse i Danmark

5 Tysk delstat, der her er medregnet som selvstændig deltager

De europæiske lande er farvekodet efter deres forskel til det europæiske gennemsnit

	Mere end 3 point over europæisk gennemsnit
	1 til 2,9 point over europæisk gennemsnit
	Mindre end 1 points afvigelse fra europæisk gennemsnit
	1 til 2,9 point under europæisk gennemsnit
	Mere end 3 point under europæisk gennemsnit

## Fordele ved arbejdskraftens fri bevægelighed i Europa

I det europæiske modul indgår et tema om arbejdskraftens fri bevægelighed med fokus på Europa som et afgrænset geografisk område. Eleverne skal både forholde sig til udsagn om forskellige fordele ved arbejdskraftens fri bevægelighed og til udsagn, der vedrører alternative måder at regulere arbejdskraftens bevægelighed på. Det overordnede spørgsmål er således, hvordan man ser på europæiske borgeres muligheder og rettigheder i forhold til mere eller mindre frit at bosætte sig forskellige steder i Europa for at arbejde. Det er klart, at dette tema også ville kunne anskues som et særligt anlæggende for EU, fordi fri bevægelighed er en basal rettighed for unionens borgere. Her er hensigten imidlertid at undersøge temaet i det bredest mulige perspektiv for hele Europa.

I dette afsnit beskrives, hvordan elever forholder sig til udsagn, som betoner fordele eller positive sider af arbejdskraftens fri bevægelighed. Det efterfølgende afsnit handler om udsagn, der vedrører måder at regulere arbejdskraftens fri bevægelighed på gennem visse restriktioner.

I forhold til de positive udsagn bliver eleverne bedt om at tilkendegive, i hvilken grad de er enige i følgende udsagn med svarmulighederne *meget enig*, *enig*, *uenig*, *meget uenig*:

- Det er godt for Europas økonomi, når borgere fra lande i Europa har lov til at arbejde alle steder i Europa
- Borgere fra lande i Europa bør have lov til at arbejde alle steder i Europa
- Det hjælper med til at formindske arbejdsløsheden, når man giver borgere fra lande i Europa lov til at arbejde alle steder i Europa

Tabel 2.3 viser meget klart, at de danske elever har vanskeligere end andre ved at se fordelene ved, at europæere bevæger sig frit rundt i Europa for at arbejde. Det danske gennemsnit er 1,7 skalapoint under det europæiske. Til sammenligning ser eleverne i Sverige og Norge flere fordele, og begge lande placerer sig omkring det europæiske gennemsnit. Det danske resultat dækker dog over en ganske stor tilslutning, idet 91-97 procent af eleverne er enten *meget enig* eller *enig* i de tre udsagn. I de fleste andre lande er denne tilslutning dog endnu større.

Generelt er tilslutningen således stor. Kort sagt betragter langt de fleste elever arbejdskraftens fri bevægelighed som en fordel. I den komparative sammenligning er variationen mellem de europæiske lande da også lille. Igen ligger Italien, Frankrig og Spanien i toppen af skalaen, mens Danmark, Bulgarien og Letland relativt set udviser de største forbehold.

## Fordele ved arbejdskraftens fri bevægelighed over tid

Ser man på udviklingen i forskelle i elevernes vurderinger af fordele ved arbejdskraftens fri bevægelighed fra det europæiske modul i ICCS 2016 til ICCS 2022, udviser de fleste lande, som har deltaget begge gange, enten ingen udvikling over tid eller kun en svag udvikling.

Først og fremmest kan der identificeres en lille udvikling blandt de hollandske, svenske og danske elever. I disse tre lande har gennemsnittet af elever opnået en lille stigning på 1-2 skalapoint. I Danmark bliver eleverne således en anelse mere positive fra 2016 til 2022 over for vurderingen af muligheder for at flytte og bosætte sig andre steder i Europa for at arbejde. I Kroatien, Slovenien og Bulgarien er der tilsvarende fald.

Tabel 2.3  
Skala for fordele ved arbejdskraftens fri  
bevægelighed

	Resultat	Over/under gennemsnit
Italien	53,3	2,7
Frankrig	52,9	2,4
Spanien	52,7	2,1
Kroatien <sup>2</sup>	52,5	2,0
Rumænien	52,2	1,7
Litauen	51,6	1,1
Estland	51,0	0,5
Schleswig-Holstein <sup>1,5</sup>	50,7	0,2
Malta	50,7	0,2
Nordrhein-Westfalen <sup>5</sup>	50,5	0,0
Sverige <sup>2</sup>	50,1	-0,4
Norge <sup>2,4</sup>	50,0	-0,5
Slovenien	49,9	-0,6
Polen	49,7	-0,9
Holland <sup>3</sup>	49,5	-1,0
Cypern	48,9	-1,7
Slovakiet	48,8	-1,7
<b>Danmark<sup>1</sup></b>	48,8	-1,7
Bulgarien	48,7	-1,8
Letland <sup>2</sup>	47,8	-2,8
<b>Gennemsnit</b>	<b>50,5</b>	

Tabellen er sorteret efter faldende resultat

1 Lever ikke op til IEA's krav om deltagelsesprocent efter brug af reserveskoler






2 Deltager med en dækningsgrad på 90-95 % af populationen

3 Lever næsten op til IEA's deltagelseskrav efter brug af reserveskoler

4 Deltager med 9. klasse, der aldersmæssigt svarer til 8. klasse i Danmark

5 Tysk delstat, der her er medregnet som selvstændig deltager

De europæiske lande er farvekodet efter deres forskel til det europæiske gennemsnit

	Mere end 3 point over europæisk gennemsnit
	1 til 2,9 point over europæisk gennemsnit
	Mindre end 1 points afvigelse fra europæisk gennemsnit
	1 til 2,9 point under europæisk gennemsnit
	Mere end 3 point under europæisk gennemsnit



Tabel 2.4

Skala for fordele ved arbejdskraftens fri bevægelighed i ICCS 2022 og ICCS 2016

	Resultater		Forskel
	2022	2016	2022-2016
Holland <sup>3</sup>	49,5	47,4	2,0
Sverige <sup>2</sup>	50,1	48,7	1,4
<b>Danmark<sup>1</sup></b>	48,8	47,7	1,1
Norge <sup>2,4</sup>	50,0	49,2	0,8
Letland <sup>2</sup>	47,8	47,0	0,7
Italien	53,3	52,6	0,6
Malta	50,7	50,2	0,5
Litauen	51,6	51,5	0,1
Estland	51,0	51,0	0,0
Kroatien <sup>2</sup>	52,5	53,6	-1,1
Slovenien	49,9	51,3	-1,4
Bulgarien	48,7	50,8	-2,1
Gennemsnit	50,3	50,1	0,2
<b>2022</b>			
Frankrig	52,9	-	-
Spanien	52,7	-	-
Rumænien	52,2	-	-
Schleswig-Holstein <sup>1,5</sup>	50,7	-	-
Nordrhein-Westfalen <sup>5</sup>	50,5	-	-
Polen	49,7	-	-
Cypern	48,9	-	-
Slovakiet	48,8	-	-

Øverste del af tabellen er sorteret fra positiv til negativ forskel mellem ICCS 2022 og ICCS 2016

Nederste del af tabellen er sorteret efter faldende resultat

1 Lever ikke op til IEA's krav om deltagelsesprocent efter brug af reserveskoler

2 Deltager med en dækningsgrad på 90-95 % af populationen

3 Lever næsten op til IEA's deltagelseskrav efter brug af reserveskoler

4 Deltager med 9. klasse, der aldersmæssigt svarer til 8. klasse i Danmark

5 Tysk delstat, der her er medregnet som selvstændig deltager

## Regulering af arbejdskraftens bevægelighed

I forlængelse af temaet ovenfor, undersøger ICCS også elevernes vurdering af forskellige måder at regulere arbejdskraftens bevægelighed på, og hvilke begrænsninger der eventuelt bør være på området. Hensigten med at interessere sig for disse aspekter er at få en mere nuanceret viden om elevernes perspektiver. Der kan for eksempel være fordele ved at give europæerne helt frie muligheder for at bevæge sig og arbejde på tværs af lande, men omvendt kan den frihed også have negative konsekvenser, som eventuelt kan undgås med visse restriktioner eller reguleringer. Desuden kan nogle elever have den holdning, at en vis regulering af arbejdskraftens europæiske mobilitet per definition er at foretrække.

I denne sammenhæng skal eleverne således vurdere, i hvilken grad de er enige i, at der bør være begrænsninger eller regulering i forbindelse med arbejdskraftens bevægelighed ved at forholde sig til følgende udsagn (*meget enig, enig, uenig, meget uenig*):

- Borgere fra lande i Europa skal have begrænset frihed til at arbejde overalt i Europa
- Friheden for borgere fra lande i Europa til at arbejde i et andet land i Europa bør reguleres af aftaler imellem de enkelte lande
- Når borgere fra lande i Europa søger arbejde i et andet europæisk land, bør de søge om en tilladelse til at arbejde, lige som folk skal, når de kommer fra lande uden for Europa

Gennemsnittet af de danske elever, der går ind for begrænsninger eller regulering, ligger med 50,8 skalapoint i den lidt høje ende af det europæiske gennemsnit, som er 49,9 skalapoint. I Danmark er eleverne således en anelse mere tilbøjelige til at gå ind for begrænsninger og regulering af arbejdskraftens fri bevægelighed end eleverne fra de fleste andre deltagende lande. 71 procent af de danske elever er enten *meget enig* eller *enig* i, at aftaler mellem landene bør reguleres, mens 74 procent mener, at borgerne i Europa bør søge om arbejdstilladelse. En klart mindre andel på 51 procent mener, at europæiske borgere bør have en begrænset frihed til at arbejde i Europa. Det er alligevel på dette spørgsmål om en begrænset frihed, at de danske elever adskiller sig mest markant fra det europæiske gennemsnit (40 procent). På de to øvrige udsagn ligger det danske resultat tættere på det europæiske gennemsnit.

De danske elever placerer sig i den største gruppe af i alt 10 lande, som kun afviger  $\pm 1$  skalapoint fra det europæiske gennemsnit. Også de svenske elever placerer sig i denne gruppe, men ligger en lille smule under det europæiske gennemsnit og har således en lidt mindre restriktiv tilgang end eleverne i Danmark. Norge adskiller i bemærkelsesværdig grad fra Danmark og Sverige ved at ligge markant over det europæiske gennemsnit, nemlig 3,1 skalapoint over. Det er altså i Norge, man finder den mest udbredte skepsis over for arbejdskraftens fri bevægelighed.

I et bredere europæisk perspektiv må det konstateres, at elevernes opfattelser af fordele ved fri bevægelighed og opfattelser af mulige reguleringer af fri bevægelighed ikke altid optræder som hinandens modsætninger. Det tyder på, at mange elever forholder sig til de to temaer ud fra forskellige præmisser. Undtagelsen er Italien, hvor eleverne i højest grad ser fordele, og i mindst grad ser behov for regulering eller restriktioner. I andre lande ser man imidlertid andre mønstre. For eksempel ligger Frankrig relativt højt på begge skalaer. I Danmark følges de to temaer også ad, men på den omvendte måde af Italien, idet eleverne ligger under gennemsnittet med hensyn til fordele ved fri bevægelighed og lidt over med hensyn til at indføre reguleringer. De danske elever er samlet set lidt mere skeptiske over for arbejdskraftens fri bevægelighed end elever fra de øvrige europæiske lande.

Tabel 2.5  
Skala for regulering af arbejdskraftens bevægelighed

	Resultat	Over/under gennemsnit
Norge <sup>2,4</sup>	53,0	3,1
Slovenien	52,8	2,9
Malta	52,5	2,6
Cypern	51,9	2,0
Frankrig	51,9	2,0
<b>Danmark<sup>1</sup></b>	50,8	0,9
Bulgarien	49,9	0,0
Spanien	49,8	-0,1
Kroatien <sup>2</sup>	49,7	-0,2
Holland <sup>3</sup>	49,6	-0,2
Sverige <sup>2</sup>	49,6	-0,3
Litauen	49,6	-0,3
Slovakiet	49,4	-0,5
Estland	49,3	-0,6
Letland	49,3	-0,6
Nordrhein-Westfalen <sup>5</sup>	48,7	-1,2
Rumænien	48,0	-1,8
Schleswig-Holstein <sup>1,5</sup>	47,9	-2,0
Polen	47,5	-2,3
Italien	46,4	-3,5
Gennemsnit	49,9	

Tabellen er sorteret efter faldende resultat

1 Lever ikke op til IEA's krav om deltagelsesprocent efter brug af reserveskoler






2 Deltager med en dækningsgrad på 90-95 % af populationen

3 Lever næsten op til IEA's deltagelseskrav efter brug af reserveskoler

4 Deltager med 9. klasse, der aldersmæssigt svarer til 8. klasse i Danmark

5 Tysk delstat, der her er medregnet som selvstændig deltager

De europæiske lande er farvekodet efter deres forskel til det europæiske gennemsnit

	Mere end 3 point over europæisk gennemsnit
	1 til 2,9 point over europæisk gennemsnit
	Mindre end 1 points afvigelse fra europæisk gennemsnit
	1 til 2,9 point under europæisk gennemsnit
	Mere end 3 point under europæisk gennemsnit

## Positive opfattelser af Europas fremtid

At undersøge elevernes forestillinger om Europas fremtid giver en indsigt i deres forventninger til det europæiske fællesskab og det, som måtte udfordre fællesskabet. Elevernes forestillinger om fremtiden reflekterer desuden, hvordan de forstår samtiden og herunder, hvilke udviklingsmuligheder de ser i samtidens forskellige tendenser. I den forstand beskriver resultaterne af dette tema elevernes oplevelser af livet i Europa i en bred og mere abstrakt tidshorisont. I årene op til foråret 2022, hvor det europæiske modul blev gennemført, var der usædvanligt mange krisetendenser, som rakte fra klimaforandringer over Corona-pandemien til Ruslands invasion i Ukraine d. 24. februar 2022. Dette tema giver således en vigtig indsigt i, hvordan elever på 8. klassetrin oplever livet i Europa i en krisetid.

Dette belyses ud fra to niveauer. På det ene niveau skal eleverne vurdere mulige positive scenarier, og på det andet skal de vurdere mulige negative scenarier. Begge niveauer vedrører Europa og det europæiske fællesskab.

Det første niveau tager udgangspunkt i følgende seks positive scenarier, hvor eleverne skal vurdere, i hvilken grad de betragter scenarierne som sandsynlige (*meget sandsynligt*, *sandsynligt*, *usandsynligt* eller *meget usandsynligt*):

- Der vil være stærkere samarbejde mellem europæiske lande
- Der vil være fred i Europa
- Der vil være mindre forurening af luft og vand i Europa
- Demokrati vil være styrket i Europa
- Fattige mennesker vil have mere adgang til sundhedspleje
- Det vil være flere kvinder blandt de ledende politikere

Det danske resultat viser, at eleverne forventer en positiv udvikling i Europa, der ligger over det europæiske gennemsnit. Det danske gennemsnit er 51,5 skalapoint mod det europæiske gennemsnit på 50. I Sverige er denne positive indstilling lidt højere end i Danmark. Således placerer Danmark og Sverige sig i den lille gruppe af fire lande, som har de største forventninger til livet i Europa. Det norske resultat ligger derimod på niveau med det europæiske gennemsnit.

Spredningen mellem de forskellige europæiske lande er meget lille på denne skala, hvor langt de fleste lande placerer sig relativt tæt på gennemsnittet. Den laveste forventning til positiv udvikling i Europa findes blandt elever i visse dele af Østeuropa, Tyskland og Frankrig.

Andelen af danske elever, der opfatter de seks opstillede scenarier som noget enten *meget sandsynligt* eller *sandsynligt*, ligger på de fleste udsagn cirka 10 procentpoint højere end det europæiske gennemsnit. De danske elever mener, at det mest sandsynlige er øget europæisk samarbejde (95 procent), og det mindst sandsynlige er, at der vil være mindre forurening af luft og vand (65 procent). Disse to udsagn ligger også i top og bund, når man ser på det samlede europæiske gennemsnit med henholdsvis 87 procent og 55 procent. Som nævnt ovenfor, var krigen i Ukraine en relativt ny krise ved gennemførelsen af ICCS 2022, men det kan nævnes, at da ICCS 2022 blev gennemført i foråret 2022, var 61 procent af de danske elever mere eller mindre optimistiske i forhold til fred i Europa, mens det samlede europæiske gennemsnit var 55 procent.

Tabel 2.6  
Skala for positive opfattelser af Europas fremtid

	Resultat	Over/under gennemsnit
Malta	52,7	2,7
Sverige <sup>2</sup>	52,1	2,1
Rumænien	52,1	2,1
Danmark <sup>1</sup>	51,5	1,5
Italien	50,9	1,0
Holland <sup>3</sup>	50,9	0,9
Cypern	50,9	0,9
Estland	50,8	0,8
Litauen	50,7	0,8
Letland <sup>2</sup>	50,2	0,3
Norge <sup>2,4</sup>	49,9	-0,1
Spanien	49,8	-0,1
Slovenien	49,8	-0,1
Frankrig	48,9	-1,1
Nordrhein-Westfalen <sup>5</sup>	48,8	-1,1
Schleswig-Holstein <sup>1,5</sup>	48,7	-1,2
Polen	48,7	-1,3
Bulgarien	48,1	-1,9
Kroatien <sup>2</sup>	47,5	-2,4
Slovakiet	46,0	-3,9
Gennemsnit	50,0	

Tabellen er sorteret efter faldende resultat

1 Lever ikke op til IEA's krav om deltagelsesprocent efter brug af reserveskoler






2 Deltager med en dækningsgrad på 90-95 % af populationen

3 Lever næsten op til IEA's deltagelseskrav efter brug af reserveskoler

4 Deltager med 9. klasse, der aldersmæssigt svarer til 8. klasse i Danmark

5 Tysk delstat, der her er medregnet som selvstændig deltager

De europæiske lande er farvekodet efter deres forskel til det europæiske gennemsnit

	Mere end 3 point over europæisk gennemsnit
	1 til 2,9 point over europæisk gennemsnit
	Mindre end 1 points afvigelse fra europæisk gennemsnit
	1 til 2,9 point under europæisk gennemsnit
	Mere end 3 point under europæisk gennemsnit

## Negative opfattelser af Europas fremtid

Dette afsnit handler om elevernes syn på hypotetiske negative scenarier for Europas fremtid. Dette afsnit kan siges at supplere det foregående afsnit om positive fremtidsscenarier for Europa ved nu at ændre perspektivet til at fokusere på en række udfordringer og potentielle problemer.

Eleverne præsenteres for syv forskellige udsagn, hvor de igen bliver bedt om at tilkendegive deres holdning ved at benytte svarmulighederne *meget sandsynligt*, *sandsynligt*, *usandsynligt* eller *meget usandsynligt*. Som sådan handler det altså også her om elevernes vurdering af sandsynligheden for, at forskellige ting vil være tilfældet i fremtiden. De syv udsagn er:

- Der vil være mere racisme
- Terrorisme vil være en større trussel i Europa
- Der vil være større økonomisk forskel på rige og fattige lande i Europa
- Der vil være større fattigdom og arbejdsløshed i Europa
- Politiske beslutninger vil i stigende grad være påvirket af små grupper af rige mennesker
- Der vil være mere religiøs intolerance
- Der vil være flere smitsomme sygdomme (f.eks. mæslinger, Covid-19)

På denne skala skiller de danske elever sig på markant vis ud, idet de betragter disse negative scenarier som relativt lidt sandsynlige. Det danske gennemsnit er således 3,8 skalapoint under det europæiske gennemsnit. Danske piger og drenge har identiske gennemsnit. Også eleverne i Norge og Sverige har gennemsnit, der ligger mere end 1 skalapoint under det europæiske gennemsnit, og ser altså også disse scenarier som mindre sandsynlige end gennemsnittet. I skalaens anden ende findes de mest pessimistiske elever i Cypern og Slovenien, der begge har gennemsnit på mere end 3 skalapoint over det europæiske gennemsnit. På denne skala ses en relativt klar geografisk opdeling, idet lande med gennemsnit over det gennemsnitlige niveau for hele Europa primært findes i Sydeuropa.

Ser man på de underliggende procentfordelinger for disse fremtidsscenarier, ligger de danske i gennemsnit 12 procentpoint under gennemsnittet for summen af *meget sandsynligt* og *sandsynligt*. Kun i forhold til udsagnet om kommende religiøs intolerance er de danske elever lidt over gennemsnittet (5 procentpoint). På tværs af alle lande er det mest sandsynlige kendetegn for fremtiden ifølge eleverne, at der vil være større ulighed (større økonomisk forskel på rige og fattige lande). I forhold til disse seks udsagn betragter i gennemsnit 46 procent af de danske elever dem som mere eller mindre sandsynlige, mens 54 procent betragter dem som mere eller mindre usandsynlige. Indholdet i de anvendte udsagn er med andre ord noget, der deler vandene, hvilket altså ikke mindst kendetegner de danske elever.

Som sådan er den samlede konklusion på dette og det foregående afsnit, at de danske elever på den ene side ser positive scenarier som noget mere sandsynligt end gennemsnittet, og på den anden side ser negative scenarier som noget markant mindre sandsynligt end gennemsnittet. Piger og drenge har stort set identiske opfattelser af disse forhold i Danmark, både på den ene og den anden skala.

Tabel 2.7  
Skala for negative opfattelser af Europas fremtid

	Resultat	Over/under gennemsnit
Cypern	53,6	3,8
Slovenien	52,8	3,1
Frankrig	52,6	2,8
Bulgarien	51,9	2,1
Malta	51,8	2,0
Slovakiet	51,5	1,7
Spanien	50,8	1,1
Italien	50,7	0,9
Rumænien	50,5	0,7
Nordrhein-Westfalen <sup>5</sup>	49,9	0,1
Schleswig-Holstein <sup>1,5</sup>	49,5	-0,3
Letland <sup>2</sup>	48,5	-1,2
Polen	48,5	-1,3
Norge <sup>2,4</sup>	48,4	-1,4
Litauen	47,9	-1,9
Sverige <sup>2</sup>	47,9	-1,9
Kroatien <sup>2</sup>	47,8	-2,0
Estland	47,5	-2,3
Holland <sup>3</sup>	47,4	-2,4
<b>Danmark<sup>1</sup></b>	<b>46,0</b>	<b>-3,8</b>
<b>Gennemsnit</b>	<b>49,8</b>	

Tabellen er sorteret efter faldende resultat

1 Lever ikke op til IEA's krav om deltagelsesprocent efter brug af reserveskoler






2 Deltager med en dækningsgrad på 90-95 % af populationen

3 Lever næsten op til IEA's deltagelseskrav efter brug af reserveskoler

4 Deltager med 9. klasse, der aldersmæssigt svarer til 8. klasse i Danmark

5 Tysk delstat, der her er medregnet som selvstændig deltager

De europæiske lande er farvekodet efter deres forskel til det europæiske gennemsnit

	Mere end 3 point over europæisk gennemsnit
	1 til 2,9 point over europæisk gennemsnit
	Mindre end 1 points afvigelse fra europæisk gennemsnit
	1 til 2,9 point under europæisk gennemsnit
	Mere end 3 point under europæisk gennemsnit

## Kapitel 3 De unge borgere i EU

Dette kapitel fokuserer på elevernes opfattelser og holdninger i forhold til EU. De to første afsnit vedrører henholdsvis elevernes forventninger om at deltage i europæiske valg og deres grad af tillid til EU's bærende institutioner. Derefter følger to afsnit, der henholdsvis undersøger elevernes syn på mulige fordele ved EU og elevernes holdninger til potentielle problemer ved EU som politisk samarbejde.

### Forventet europæisk valgdeltagelse

Retten til at stemme til Europa-Parlamentet udgør en af de mest grundlæggende demokratiske rettigheder for unionens borgere, hvis man betragter EU og unionsborgerskabet som et politisk fællesskab. Derfor er valgret og valgdeltagelse til europæiske valg også et genkommende tema i ICCS-undersøgelserne, hvor det i ICCS 2022 indgår som en tilføjelse til undersøgelse af de unges forventninger om at deltage i lokale og nationale valg. Dette afsnit fokuserer på elevernes forventning om at stemme ved valg til Europa-Parlamentet, men som kontekst og sammenligning inddrages også resultater for elevernes forventning om at stemme til nationale valg.

Eleverne bliver spurgt, hvor meget de forventer, at de som voksne vil stemme til valg. Eleverne kan svare, at det vil de *helt sikkert*, *nok*, *nok ikke*, *helt sikkert ikke*, når det gælder valg til:

- Europa-Parlamentet
- Folketinget (eller tilsvarende nationalt parlamentsvalg)

I tabel 3.1 er resultaterne gjort op på den måde, at tabellen viser den samlede andel af elever i hvert land, der enten *helt sikkert* eller *nok* vil stemme som voksne. Resultaterne afspejler således elever med en mere eller mindre positiv forventning om at stemme. Tabellen kombinerer resultater fra ICCS 2022 med resultater fra ICCS 2016 og 2009.

De danske elevers forventning om at stemme til europæiske valg er 69 procent, hvilket er 7 procentpoint over gennemsnittet i Europa, som er på 62 procent. Rumænien skiller sig ud med den højeste forventning på 75 procent, mens Danmark ligger i en gruppe med Italien, Frankrig, Sverige og Spanien, hvor niveauet er 70 procent +/- 1 procentpoint. På tværs af landene er der en ret betydelig variation fra de 75 procent i Rumænien til den laveste forventning på 49 procent i Estland og Letland.

Til sammenligning var den faktiske valgdeltagelse blandt voksne ved valg i Danmark til Europa-Parlamentet 56 procent i 2014 og 66 procent i 2019.

### Forventet europæisk valgdeltagelse over tid

Ser man på de danske resultater over tid, er de på flere måder ganske bemærkelsesværdige. For det første kan man se, at der henover ICCS 2022, ICCS 2016 og ICCS 2009 er ret store forskelle og skift i den forventede valgdeltagelse til Europa-Parlamentsvalg (henholdsvis 69, 77 og 54 procent). Der var med andre ord en meget betydelig positiv forskel i ICCS 2016 sammenlignet med ICCS 2009 (plus 23 procentpoint). Udviklingen i elevernes forventning om at stemme fra ICCS 2009 til ICCS 2016 kan således siges at følge tendensen i voksnes faktiske stigende valgdeltagelse. Selv om Danmark skilte sig ud med størst fremgang i ICCS 2016, sås det på tværs af mange lande, at eleverne var blevet mere indstillede på at stemme til europæiske valg.

I ICCS 2022 er der omvendt en betydelig negativ forskel i Danmark, når der sammenlignes med ICCS 2016 (minus 9 procentpoint). Også her er det værd at bemærke, at nedgangen i ICCS 2022 er en tendens, der viser sig klart i alle de lande i Europa, der har deltaget i alle tre ICCS-undersøgelser (med Estland som den eneste klare undtagelse). Den danske og svenske nedgang på henholdsvis 9 og 7



procentpoint ligger meget tæt på den gennemsnitlige nedgang på 7 procentpoint. Som sådan er de danske og svenske resultater i den kontekst ikke specielt bemærkelsesværdige, da nedgangen i flere lande er betydeligt større.

På tværs af landene viser resultaterne over tid en klar tendens til fremgang fra ICCS 2009 til ICCS 2016 og efterfølgende tilbagegang fra ICCS 2016 til ICCS 2022. Selv om fremgang og tilbagegang optræder med lidt forskellig styrke, er det bemærkelsesværdigt, at der ses så fælles træk på tværs af Europa. Som kontekst kan det tilføjes, at de europæiske valgår tilbage i tid var 2009, 2014 og 2019. Det er således kun i 2009, at ICCS faldt sammen med et europæisk valgår, men ICCS 2009 blev gennemført før valgets afholdelse.

Hovedresultatet er, at i ICCS 2022 er de danske elevers forventede europæiske valgdeltagelse faldende, men den er fortsat høj i europæisk sammenhæng. Den faldende tendens ses på tværs af lande. Selv om den europæiske identitetsfølelse generelt er stigende (se kapitel 1), udmønter det sig ikke i en stigende forventning om at stemme som voksen.

#### Sammenligning med national valgdeltagelse

Ser man på de nationale valg, udviser danske elever med 91 procent den største forventning om at stemme, om end Sverige og Frankrig, begge med 90 procent, ligger på samme niveau. Den laveste forventning findes i Letland, hvor 57 procent forventer at stemme. Sammenlignet med forventningen om valgdeltagelse ved europæiske valg er danske elevers forventning om at stemme ved nationale valg langt mere stabil over tid, og der er langt mindre forskelle imellem de tre ICCS-undersøgelser, hvor den laveste forventning på 89 procent sås i ICCS 2009, og den højeste forventning på 94 procent sås i ICCS 2016.

I forhold til de nationale valg er udviklingen over tid temmelig varierende i de sammenlignelige lande, men til trods for det er der i ICCS 2022 en bemærkelsesværdig fælles tendens til en faldende forventning om at stemme. Faldets størrelse varierer, men i gennemsnit ses næsten det samme fald i forventet valgdeltagelse i ICCS 2022, både når det gælder nationale og europæiske valg (henholdsvis minus 9 og 7 procentpoint).

På tværs af alle landene er der færre elever, der forventer at stemme til europæiske valg end til nationale valg. I gennemsnit er forskellen på 16 procentpoint. I Danmark er forskellen 22 procentpoint og i Sverige 20 procentpoint, hvilket gør de to lande til de lande, hvor der er den største forskel. Da de danske og svenske elever har høje forventninger til at stemme på begge områder, er det dog i begge lande en forskel på et relativt højt niveau.

Ved folketingsvalg i Danmark lå valgdeltagelsen på 84 procent i 2022, 85 procent i 2019 og 86 procent i 2015. Historisk har valgdeltagelsen i Danmark været både lavere og højere end ved disse tre valg. Som sådan afspejler forskellen i de danske elevers forventninger til valgdeltagelse i henholdsvis europæisk og national sammenhæng relativt præcist de faktiske forskelle i voksnes valgdeltagelse.

Sammenfattende viser resultaterne af ICCS 2022 på tværs af landene en faldende forventning om at stemme til både nationale og europæiske valg, når der sammenlignes med ICCS 2016.

Tabel 3.1

## Procenttabel for forventet valgdeltagelse som voksen

	Stemme Europa-Parlamentet						Stemme nationale valg						Forskel EP-valg versus nationalt valg
	Procent			Forskelle			Procent			Forskelle			
	2022	2016	2009	2022- 2016	2016- 2009	2022- 2009	2022	2016	2009	2022- 2016	2016- 2009	2022- 2009	
Italien	71	82	78	-11	4	-7	84	90	88	-6	2	-4	-13
Sverige <sup>2</sup>	70	77	63	-7	14	7	90	93	85	-3	8	5	-20
<b>Danmark<sup>1</sup></b>	69	77	54	-9	23	15	91	94	89	-2	5	2	-22
Litauen	59	70	58	-11	12	1	80	88	88	-7	0	-7	-21
Malta	57	69	60	-12	9	-3	71	85	86	-13	-1	-15	-14
Bulgarien	54	65	55	-11	9	-2	72	79	69	-6	10	3	-19
Estland	49	35	30	14	5	19	68	77	73	-10	5	-5	-19
Letland <sup>2</sup>	49	56	62	-7	-6	-13	57	78	77	-20	0	-20	-8
Gennemsnit	60	66	58	-7	9	2	77	85	82	-9	4	-5	-17
<b>2022 og 2016</b>													
Nordrhein-Westfalen <sup>5</sup>	63	61	-	1	-	-	73	72	-	1	-	-	-10
Kroatien <sup>2</sup>	63	76	-	-12	-	-	76	88	-	-12	-	-	-13
<b>2022 og 2009</b>													
Spanien	69	-	68	-	-	1	81	-	85	-	-	-4	-12
Polen	64	-	50	-	-	14	86	-	77	-	-	8	-21
Slovakiet	57	-	64	-	-	-7	73	-	75	-	-	-2	-17
Cypern	55	-	59	-	-	-4	66	-	75	-	-	-9	-11
Slovenien	50	-	43	-	-	7	75	-	81	-	-	-5	-25
<b>2022</b>													
Rumænien	75	-	-	-	-	-	84	-	-	-	-	-	-9
Frankrig	71	-	-	-	-	-	90	-	-	-	-	-	-19
Schleswig-Holstein <sup>1,5</sup>	66	-	-	-	-	-	78	-	-	-	-	-	-11

Tabellen er sorteret efter faldende procentandele for 2022 inden for hver gruppe lande  
Der findes ikke data for Holland og Norge til tabellen om valg til Europa-Parlamentet

Procentandelene er for de elever, der enten har svaret, at de *helt sikkert vil* eller *nok vil* stemme til de anførte valg som voksne

1 Lever ikke op til IEA's krav om deltagelsesprocent efter brug af reserveskoler

2 Deltager med en dækningsgrad på 90-95 % af populationen

3 Lever næsten op til IEA's deltagelseskrav efter brug af reserveskoler

4 Deltager med 9. klasse, der aldersmæssigt svarer til 8. klasse i Danmark

5 Tysk delstat, der her er medregnet som selvstændig deltager

## Tillid til EU's institutioner

Moderne europæiske politiske systemer er funderet på principper om retsstaten og magtens tredeling og mere generelt på institutioner med repræsentativt demokrati. Det indebærer, at den politiske magt i vid udstrækning er blevet overdraget til folkevalgte repræsentanter i lovgivende forsamlinger med videre. For demokratiets borgere betyder det, at de befinder sig i en position, hvor det er afgørende, at de kan have tillid til, at politiske beslutninger er retfærdige, lovlige og til gavn for det alment bedste. Af samme grund er det lige så afgørende, at borgerne udvikler en passende grad af kritisk indstilling (mistillid) til magten for at undgå magtmisbrug, korrupsion og nepotisme og dermed har en rolle som kritisk kontrolfunktion.

Spørgsmålet om, i hvilken grad unge og opvoksede borgere har tillid (eller mistillid) til de politiske institutioner og andre aktører i samfundet, er derfor også et genkommende og vigtigt tema i ICCS-undersøgelserne. I det europæiske modul i ICCS handler det om tilliden til de institutioner, der kan siges at være de mest grundlæggende i forhold til Danmarks medlemskab af EU. Eleverne bliver således bedt om at forholde sig til, om de *fuldstændig*, *ret meget*, *lidt* eller *slet ikke* har tillid til:

- Europa-Kommissionen
- Europa-Parlamentet

I tabel 3.2 præsenteres resultaterne på den måde, at tabellen viser de samlede andele af elever i procent i hvert land, der har enten *fuldstændig* eller *ret meget* tillid til de to institutioner. Tabellen er sorteret faldende efter procentandelen af positive svar i 2022 i forhold til tillid til Europa-Kommissionen. Svarene i forhold til Europa-Parlamentet udviser dog næsten den samme 'rangorden'.

I forhold til begge institutioner udviser eleverne i Danmark, Litauen og Sverige mest tillid til disse to institutioner med procentandele, der alle ligger imellem 73 og 79 procent. For begge institutioner ligger de svenske elever nogle få procentpoint højere end de litauiske og danske elever. Den laveste tillid i forhold til begge institutioner finder man i Cypern, Bulgarien og Slovenien, hvor procentandelene ligger mellem 51 og 53 procent. Spørgsmålene om tillid til Europa-Kommissionen og til Europa-Parlamentet er ikke blevet anvendt i Norge.

Det kan bemærkes, at svarkategorien *ret meget* er langt den mest anvendte. I Danmark er det for eksempel for begge institutioners vedkommende cirka 58 procent af eleverne, der har benyttet den svarkategori. I den forstand skal de meget høje samlede procentandele ikke ses som udtryk for, at meget store andele af elever udviser *fuldstændig* tillid.

Ser man på udviklingen over tid i den samlede periode fra ICCS 2009 til ICCS 2022, er der for begge institutioner størst fremgang i tillid i Danmark, Sverige og Estland (henholdsvis 14, 12 og 12 procentpoint for Europa-Kommissionen og 13, 10 og 10 procentpoint for Europa-Parlamentet). I alle tre lande er stigningen dog primært sket fra ICCS 2009 til ICCS 2016.

Det kendetegner mere generelt ICCS 2022-resultaterne sammenlignet med ICCS 2016, at der i nogle lande er sket et markant fald i tillid på 10 procentpoint eller mere, nemlig i Bulgarien, Malta og Kroatien. Da tilliden er mere uforandret i flere af de øvrige lande, er gennemsnitligt et fald på 4 og 5 procentpoint for henholdsvis Europa-Kommissionen og Europa-Parlamentet, men altså en betydelig variation.

Det gennemgående mønster i resultaterne viser således, at der efter en tendens til stigning i ICCS 2016 er en tendens til fald i ICCS 2022. Selvom billedet i enkeltstående lande varierer, er det samlede billede klart. Det modsvarer således de tendenser, der blev fundet i relation til viljen til at stemme til europæiske valg over tid.

Tabel 3.2

## Procenttabel for tillid til EU-institutioner

	Europa-Kommissionen						Europa-Parlamentet					
	Procent			Forskelle			Procent			Forskelle		
	2022	2016	2009	2022- 2016	2016- 2009	2022- 2009	2022	2016	2009	2022- 2016	2016- 2009	2022- 2009
Sverige <sup>2</sup>	78	73	66	5	7	12	79	75	69	3	6	10
Litauen	75	80	66	-5	14	9	75	82	70	-7	12	6
<b>Danmark<sup>1</sup></b>	73	71	60	2	12	14	76	75	63	1	12	13
Italien	68	75	75	-7	0	-7	70	75	79	-5	-4	-9
Estland	66	64	54	1	11	12	69	68	58	1	10	10
Malta	59	70	61	-11	8	-2	61	72	62	-11	10	-1
Bulgarien	53	66	60	-13	6	-7	53	69	63	-16	6	-10
Gennemsnit	67	71	63	-4	8	4	69	74	66	-5	8	3
2022 og 2016												
Nordrhein-Westfalen <sup>5</sup>	71	72	-	-1	-	-	72	73	-	-2	-	-
Kroatien <sup>2</sup>	55	65	-	-10	-	-	57	68	-	-10	-	-
Holland <sup>3</sup>	ikke data	70	-	-	-	-	76	71	-	5	-	-
2022 og 2009												
Letland <sup>2</sup>	59	-	49	-	-	10	60	-	51	-	-	8
Spanien	57	-	61	-	-	-4	59	-	63	-	-	-4
Slovakiet	55	-	55	-	-	0	58	-	57	-	-	1
Polen	55	-	49	-	-	5	56	-	49	-	-	7
Slovenien	53	-	59	-	-	-6	53	-	58	-	-	-5
Cypern	52	-	45	-	-	7	51	-	44	-	-	7
2022												
Schleswig-Holstein <sup>1,5</sup>	72	-	-	-	-	-	73	-	-	-	-	-
Rumænien	69	-	-	-	-	-	68	-	-	-	-	-
Frankrig	54	-	-	-	-	-	56	-	-	-	-	-

Tabellen er sorteret efter faldende procentandele for 2022 inden for hver gruppe lande

Procentandelene er for de elever, der enten har *fuldstændig* eller *ret meget* tillid til institutionerne

1 Lever ikke op til IEA's krav om deltagelsesprocent efter brug af reserveskoler

2 Deltager med en dækningsgrad på 90-95 % af populationen

3 Lever næsten op til IEA's deltagelseskrav efter brug af reserveskoler

4 Deltager med 9. klasse, der aldersmæssigt svarer til 8. klasse i Danmark

5 Tysk delstat, der her er medregnet som selvstændig deltager

## Fordele ved EU

I dette og det efterfølgende afsnit undersøges elevernes opfattelser af og forventninger til EU's betydning. I ICCS 2022 er dette blevet undersøgt ved at præsentere eleverne for i alt ti udsagn om EU. Seks af disse udsagn udtrykker en forventning om noget, der i al almindelighed kan betragtes som positivt, og som understøtter en demokratisk, værdibaseret og økonomisk udvikling i EU. De øvrige fire udsagn kendetegnes ved at udtrykke mere kritiske opfattelser.

Eleverne skal tilkendegive deres grad af enighed i forhold til de positive og negative udsagn om EU. Eleverne er blevet forelagt alle ti udsagn i en blandet rækkefølge, men resultaterne præsenteres som to adskilte skalaer. I dette afsnit behandles de positive scenarier. De mere kritiske scenarier behandles i næste afsnit.

Alle de positive udsagn udtrykker og vedrører fundamentale ting omkring udviklingen af og formålet med EU. De berører generelt emner, der løbende indgår i den offentlige og folkelige debat om, hvordan man som unionsborger forholder sig til ting, der kan betragtes som fordele og ulemper ved unionen.

Der er i alt seks positive udsagn om EU's mulige betydning for Europa og de europæiske lande, hvor eleverne skal tilkendegive deres grad af enighed som enten *meget enig*, *enig*, *uenig* eller *meget uenig*.

- EU udbreder respekt for menneskerettigheder over hele Europa
- EU passer godt på miljøet
- EU er en fordel for økonomien i de enkelte lande
- EU gør Europa til et sikkert sted at leve
- EU er en god ting, fordi landene har fælles love og regler
- EU udbreder ytringsfrihed

Hvis man først ser på skalaresultatet for ovenstående udsagn om EU, ses det, at det danske gennemsnit er 48,7, hvilket er 1,1 skalapoint under det europæiske gennemsnit på 49,8. Sverige og Norge ligger begge næsten præcist på det europæiske gennemsnit og således med lidt højere tilslutning end i Danmark. Piger og drenge i Danmark har næsten identiske gennemsnit på denne skala. Det kendetegner i øvrigt de samlede resultater for alle lande, at variationen fra top til bund er ganske begrænset på denne skala, idet der i toppen ikke er noget land, der afviger med mere end plus 2,7 skalapoint i forhold til gennemsnittet, og i bunden er den største afvigelse fra gennemsnittet 1,9 skalapoint i Malta og Bulgarien.

Et nærmere blik på de underliggende svarfordelinger på disse seks spørgsmål om positive effekter af EU viser, at i forhold til fem af de seks udsagn placerer de danske elever sig med et højere gennemsnit end det samlede gennemsnit for Europa, hvis man opgør resultaterne ved at se på de samlede andele af elever, der har svaret *meget enig* eller *enig*. De danske elever ligger kun under gennemsnittet i forhold til at anerkende EU's positive effekt på miljøbeskyttelse. Desuden er der på det udsagn sket et fald i Danmark fra ICCS 2016, hvor den positive andel var på 77 procent, til ICCS 2022, hvor den positive andel er på 66 procent.

I ICCS 2016 blev der benyttet en skala om det samme tema, men 2016-skalaen er ikke direkte sammenlignelig med ICCS 2022, fordi der er brugt forskellige formuleringer og et andet antal udsagn. Selv om man således ikke kan sammenligne direkte, kan man som alternativ se på de relative placeringer på skalaerne. Gør man det, kan man konstatere, at den danske placering på skalaen er relativt højere i 2022 end i 2016, hvor de danske elever havde det laveste gennemsnit af alle.

Tabel 3.3  
Skala for opfattelser af fordele ved EU

	Resultat	Over/under gennemsnit
Malta	52,4	2,7
Italien	52,2	2,5
Litauen	51,7	1,9
Spanien	51,4	1,6
Rumænien	50,5	0,7
Kroatien <sup>2</sup>	50,5	0,7
Slovenien	50,4	0,6
Sverige <sup>2</sup>	50,0	0,2
Norge <sup>2,4</sup>	50,0	0,2
Estland	49,9	0,2
Frankrig	49,9	0,1
Cypern	49,3	-0,5
Holland <sup>3</sup>	49,2	-0,6
<b>Danmark<sup>1</sup></b>	48,7	-1,1
Polen	48,5	-1,2
Nordrhein-Westfalen <sup>5</sup>	48,5	-1,3
Schleswig-Holstein <sup>1,5</sup>	48,3	-1,5
Slovakiet	48,3	-1,5
Letland <sup>2</sup>	47,9	-1,9
Bulgarien	47,8	-1,9
Gennemsnit	49,8	

Tabellen er sorteret efter faldende resultat

1 Lever ikke op til IEA's krav om deltagelsesprocent efter brug af reserveskoler






2 Deltager med en dækningsgrad på 90-95 % af populationen

3 Lever næsten op til IEA's deltagelseskrav efter brug af reserveskoler

4 Deltager med 9. klasse, der aldersmæssigt svarer til 8. klasse i Danmark

5 Tysk delstat, der her er medregnet som selvstændig deltager

De europæiske lande er farvekodet efter deres forskel til det europæiske gennemsnit

	Mere end 3 point over europæisk gennemsnit
	1 til 2,9 point over europæisk gennemsnit
	Mindre end 1 points afvigelse fra europæisk gennemsnit
	1 til 2,9 point under europæisk gennemsnit
	Mere end 3 point under europæisk gennemsnit

## Kritiske opfattelser af EU

Som nævnt i det foregående afsnit indeholder undersøgelsen af elevernes opfattelser af EU også en række udsagn, der på en mere kritisk måde omtaler EU som for dyrt, ineffektivt og bureaukratisk, og som beskriver et par potentielt udemokratiske aspekter af EU's måde at fungere på.

Også her er der tale om perspektiver på EU, der både tilbage i tid og aktuelt er relativt omdiskuterede i den offentlige debat om EU og EU's funktionsmåde, der på tværs af europæiske lande ofte spiller en vigtig rolle for mere kritiske syn på EU.

I forhold til dette afsnits fokus på negative opfattelser af EU skal eleverne forholde sig til følgende fire udsagn med svarmulighederne *meget enig*, *enig*, *uenig* eller *meget uenig*:

- EU's institutioner koster for mange penge
- EU's politik påvirkes mest af de rigeste medlemslande
- EU styres mest af embedsmænd, som ikke er valgt af borgerne
- Vedtagelsen af EU's politik tager så lang tid, at EU ikke er effektivt

De danske elevers måde at forholde sig på til disse udsagn udgør rent resultatmæssigt et af de mest bemærkelsesværdige danske resultater i det europæiske modul. De danske elever er nemlig de markant mindst enige af alle landes elever i de kritiske beskrivelser af EU (se tabel 3.4). Kun Danmark adskiller sig med mere end 3 point fra gennemsnittet, når det gælder relativt lav tilslutning til disse udsagn. Piger og drenge i Danmark har næsten helt identiske gennemsnit på denne skala.

Dette er også en af de skalaer, hvor der ses de mest markante forskelle i Skandinavien, idet Sverige med et skalagennemsnit på 49,0 og Norge med et skalagennemsnit på 51,0 adskiller sig markant fra Danmark, men i øvrigt ligger flere lande endnu højere. De mest kritiske opfattelser finder man i Cypern, Bulgarien og Frankrig, men intet land adskiller sig med over 3 skalapoint fra gennemsnittet.

Om den underliggende svarfordeling kan det bemærkes, at i forhold til lige netop disse mere negative udsagn benytter de danske elever i høj grad de to midterste svarmuligheder (*enig*, *uenig*), der typisk benyttes af omkring 90 procent af eleverne, mens kun få benytter svarmulighederne *meget enig* og *meget uenig*. Delt op som de to grader af enighed versus de to grader af uenighed, er fordelingen i Danmark præcis 50/50 procent. I forhold til samtlige fire scenarier ligger de danske elever meget langt under gennemsnittet, hvis man ser på den samlede procentandel af elever, der benytter positive svar (altså svarer *enig* eller *meget enig*).

Ser man dette i lyset af skalaen om positive udsagn, er det i den relative sammenhæng sådan, at de danske elever er klart mere tilbøjelige til at afvise disse kritiske udsagn om EU, end de er til at tilslutte sig positive udsagn om EU.

Det er klart, at man alt efter politisk ståsted og holdning vil kunne opfatte de forelagte udsagn som udsagn, der enten udtrykker legitim kritik eller er tendentielt populistiske. Uanset hvad er det bemærkelsesværdigt, at de danske elever i mindst grad af alle tilslutter sig udsagnene. Eller, om man vil, mest af alle erklærer sig uenige i dem.

Da disse spørgsmål er nye for ICCS 2022, kan der ikke beskrives resultater over tid.

Tabel 3.4  
Skala for kritiske opfattelser af EU

	Resultat	Over/under gennemsnit
Cypern	52,5	2,8
Bulgarien	52,1	2,4
Frankrig	51,9	2,2
Spanien	51,3	1,6
Malta	51,1	1,4
Norge <sup>2,4</sup>	51,0	1,3
Slovenien	50,5	0,8
Litauen	49,9	0,2
Rumænien	49,7	0,0
Kroatien <sup>2</sup>	49,5	-0,2
Italien	49,3	-0,4
Holland <sup>3</sup>	49,1	-0,6
Letland <sup>2</sup>	49,1	-0,6
Sverige <sup>2</sup>	49,0	-0,7
Nordrhein-Westfalen <sup>5</sup>	49,0	-0,7
Schleswig-Holstein <sup>1,5</sup>	48,9	-0,9
Slovakiet	48,4	-1,3
Estland	48,3	-1,4
Polen	47,6	-2,1
<b>Danmark<sup>1</sup></b>	<b>45,9</b>	<b>-3,8</b>
<b>Gennemsnit</b>	<b>49,7</b>	

Tabellen er sorteret efter faldende resultat

1 Lever ikke op til IEA's krav om deltagelsesprocent efter brug af reserveskoler






2 Deltager med en dækningsgrad på 90-95 % af populationen

3 Lever næsten op til IEA's deltagelseskrav efter brug af reserveskoler

4 Deltager med 9. klasse, der aldersmæssigt svarer til 8. klasse i Danmark

5 Tysk delstat, der her er medregnet som selvstændig deltager

De europæiske lande er farvekodet efter deres forskel til det europæiske gennemsnit

	Mere end 3 point over europæisk gennemsnit
	1 til 2,9 point over europæisk gennemsnit
	Mindre end 1 points afvigelse fra europæisk gennemsnit
	1 til 2,9 point under europæisk gennemsnit
	Mere end 3 point under europæisk gennemsnit



## Tabelfortegnelse

Tabel 1.1 Skala for europæisk identitet.....	11
Tabel 1.2 Skala for europæisk identitet i ICCS 2022, ICCS 2016 og ICCS 2009.....	12
Tabel 1.3 Procenttabel for sammenligning af EU-identitet og europæisk identitet .....	14
Tabel 1.4 Skala for elevernes opfattelse af omfanget af undervisning om Europa og EU.....	17
Tabel 1.5 Procenttabel for elevernes opfattelse af omfanget af undervisning om Europa i ICCS 2022 og ICCS 2016 .....	18
Tabel 2.1 Skala for europæisk samarbejde .....	20
Tabel 2.2 Skala for europæisk samarbejde om miljø og klimaforandringer.....	22
Tabel 2.3 Skala for fordele ved arbejdskraftens fri bevægelighed .....	24
Tabel 2.4 Skala for fordele ved arbejdskraftens fri bevægelighed i ICCS 2022 og ICCS 2016.....	25
Tabel 2.5 Skala for regulering af arbejdskraftens bevægelighed .....	27
Tabel 2.6 Skala for positive opfattelser af Europas fremtid .....	29
Tabel 2.7 Skala for negative opfattelser af Europas fremtid .....	31
Tabel 3.1 Procenttabel for forventet valgdeltagelse som voksen .....	34
Tabel 3.2 Procenttabel for tillid til EU-institutioner .....	36
Tabel 3.3 Skala for opfattelser af fordele ved EU .....	38
Tabel 3.4 Skala for kritiske opfattelser af EU .....	40

